

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali- ja terveysalan kehittämisen ja johtamisen koulutusohjelma
Ylempi ammattikorkeakoulututkinto

Jarkko Riikonen

NUORTEN RIKOKSIA ENNALTAEHKÄISEVÄN JA KORJAAVAN TYÖN MALLI
Nuortentiimin palvelukuvauksen kehittäminen

Opinnäytetyö
Joulukuu 2015

OPINNÄYTETYÖ
Joulukuu 2015
Sosiaali- ja terveystalouden johtamisen ja kehittämisen koulutusohjelma (YAMK)

Tikkarinne 9
80220 JOENSUU
p. (013) 230 600

Tekijä
Jarkko Riikonen

Nimeke
Nuorten rikoksia ennaltaehkäisevän ja korjaavan työn malli.
Nuortentiimin palvelukuvauksen kehittäminen

Toimeksiantaja: Joensuun kaupungin nuoriso- ja sosiaalipalvelut ja Itä-Suomen poliisilaitos, Joensuun poliisiasema

Tiivistelmä

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli kehittää Joensuun kaupungin ja Joensuun poliisiaseman yhteiselle Nuortentiimille palvelukuvaus. Nuortentiimi on moniammatillinen työryhmä, jonka tehtävänä on ennaltaehkäistä ja korjata nuorten rikoskierteitä. Opinnäytetyössä tarkasteltiin myös moniammatillisen työryhmän johtamista.

Palvelukuvauksen pohjaksi opinnäytetyössä tarkasteltiin nuorten rikolliseen käyttäytymiseen johtavia syitä ja sitä, miten rikollisia tekoja voitaisiin vähentää. Se muodostaa Nuortentiimin toiminnan substanssiosaamisen rungon, ja on siksi hyvin tärkeässä osassa juuri tällaisen verkostotoiminnan kannalta.

Palvelukuvauksen kehittäminen toteutettiin kolmen eri työnantajatahon esimiesten muodostaman kehitystyöryhmän yhteistyönä. Kehitystyöryhmä osallisti samalla työyhteisöjä Nuortentiimin palvelukuvauksen kehittämiseen.

Opinnäytetyön kehittämisosion tuotoksena saatiin valmiiksi kaikkia osapuolia tyydyttävä palvelusuunnitelma, jota voi soveltaen hyödyntää muillakin paikkakunnilla.

Kieli
suomi

Sivuja 64
Liitteet 1
Liitesivumäärä 5

Asiasanat
moniammatillisuus, verkosto, johtaminen, osallisuus, nuori, rikos

THESIS
December 2015
Degree Programme in the Development and Management of Health Care and Social Services (Master's Degree)
Tikkarinne 9
FI- 80200 JOENSUU
FINLAND
Tel. +358 50 405 4816

Author
Jarkko Riikonen

Title
A Model for Preventing Juvenile Crime. Development of a Service Description for the Youth Team Nuortentiimi
Commissioned by
City of Joensuu, Youth and Social Services and Eastern Finland Police Department, Joensuu Police Station

Abstract

The aim of this thesis was to find out the best way to manage a multidisciplinary team and to develop a service description for the Youth Team, which is led by the City of Joensuu and Eastern Finland Police Department, Joensuu Police Station.

The development of the service description for the Youth Team was carried out in a development group consisting of superiors from each three organisations behind this team. In addition, the work communities of these organisations were involved in this development activity.

As a result of this development activity, a service description acceptable to all parties was created. This description can be copied to other cities or organisations.

The report part of the thesis is a relatively extensive description of the reasons for criminal behaviour among youth as well as of methods which can be used to prevent it. All this forms the knowledge base for the services provided by the Youth Team, and therefore, it is of utmost importance in this type of network context.

Language
Finnish

Pages 64
Appendices 1
Pages of Appendices 5

Keywords
multidisciplinarity, networking, management, participation, youth, crime

Sisältö

1	Johdanto	5
2	Moniammatillisuus	6
2.1	Mitä on moniammatillisuus.....	6
2.1.1	Moniammatillisuuden etuja	8
2.1.2	Moniammatillisuuden haasteita.....	9
2.2	Moniammatillisuus Nuortentiimissä.....	10
2.2.1	Nuorisopalvelut	11
2.2.2	Poliisi	12
2.2.3	Sosiaalipalvelut ja lastensuojelu	13
3	Moniammatillisuuden johtaminen.....	15
4	Osallisuus	20
4.1	Mitä on osallisuus	20
4.2	Nuoren osallisuus elämässään	22
4.3	Nuorten osallisuuden tukeminen.....	23
5	Nuorten rikosten ennaltaehkäisy ja korjaaminen	25
5.1	Nuortentiimin palvelukuvauksen teoriapohja	25
5.2	Parasta lääkettä, eli mikä avuksi.....	30
6	Palvelukuvaus.....	34
7	Opinnäytetyön lähtökohdat	36
7.1	Kehittämishankkeen toimintaympäristö	36
7.2	Kehittämishankkeen tavoite ja kehittämistehtävä	37
8	Kehittämishanke: Nuortentiimin palvelukuvaus	40
8.1	Motiivi	40
8.2	Kehittämishankkeen aikataulu ja prosessi	41
8.3	Kehittämishankkeen tausta.....	44
8.3.1	Perustehtävän ja toimintatapojen kehittyminen.....	44
8.3.2	Tarve saattaa palvelukuvaus kirjalliseen muotoon.....	46
8.3.3	Oman ja muiden palvelutarjonnan ja toimintamuotojen kartoitus ja arviointi	46
8.4	Kehittämishankkeen toteutus.....	47
9	Kehittämishankkeen tuotos.....	52
10	Pohdinta.....	57
10.1	Hankkeen tuotoksen arviointi.....	57
10.2	Tuotoksen levitys	58
10.3	Eettisyys ja luotettavuus	59
10.4	Yhteenveto.....	60
	Lähteet.....	62

Liitteet

Liite 1 Nuortentiimin palvelukuvaus

1 Johdanto

Nuorten syrjäytyneisyys yhteiskunnasta on noussut joka päiväiseksi puheenaiheeksi etenkin presidentti Niinistön otettua aiheen omakseen. On yleisesti myönnetty, että nuorten syrjäytymisestä aiheutuvat kustannukset ovat merkittävät. Nuoria syrjäyttäviä tekijöitä on useita, esimerkiksi haitallinen perheympäristö, ystävien rikoskäyttäytyminen, epäsuotuisa asuinalue sekä perimä (Jokela 2006, 97). Näiden tekijöiden kasautumisen ehkäisy on parasta syrjäytymisen ehkäisyä. Mitä varhaisemmin riskitekijät voidaan havaita ja tunnistaa sekä niihin puuttua, sitä suurempi mahdollisuus ennaltaehkäisyllä on toimia. Haastavaa on se, että ennaltaehkäisy vaatii varoja, jotka näkyvät budjeteissa välittömästi, mutta toteutuvat hyödyt eivät välttämättä tule koskaan näkyviksi tai ainakin aikaväli muodostuu pitkäksi. Tämä aiheuttaa päätöksentekijöille haasteen, mihin varat tulisi sijoittaa.

Valtiontalouden tarkastusviraston mukaan koko työiän kestävän syrjäytymisen laskennallinen menetys kansantulossa on noin 700 000 euroa. Vastaavasti julkinen talous menettää 430 000 euroa. (Valtiontalouden tarkastusvirasto 2007, 113–116.) Lyhyemmällä aikavälillä ajateltuna yhden lapsen lastensuojelullinen laitossijoitus maksaa keskimäärin 90 000 euroa vuodessa, puhumattakaan nuorisopsykiatrian vuodeosastopaikasta, joka maksaa toisen puolen lisää (Turunen 2015). Käytännössä katsoen ihmisen panos työelämässä jää antamatta ja hän päinvastoin aiheuttaa jatkuvia kuluja yhteiskunnalle.

Kuten edellä on mainittu, ovat rikokset eräs syrjäytymistä aiheuttavista seikoista. Rikoksiin on yhteiskunnassa suhtauduttu kielteisesti ja etenkin kun rikoksen tekijä on nuori, on asiaa paheksuttu laajasti. Rikoksista koitua haitta kohdistuu paitsi varsinaiseen rikoksen uhriin, myös yhteiskuntaan ja rikoksen tekijään. Nähdään, että mikäli asiaan ei puututa, joutuu nuori huonoon seuraan, syrjäytymis- ja rikoskierteeseen (Honkatukia & Kivivuori 2006, 1). Tässä opinnäytetyössä on tarkoitus löytää vastaus kysymykseen, miten parhaiten voisi ennaltaehkäistä ja korjata nuorten tekemiä rikoksia, jottei tällaisia haittoja syntyisi tai ne ainakin vähenisivät. Saatujen vastausten pohjalta ja niiden mukaisesti kehitetään Joensuun kaupungin ja poliisiaseman yhteiselle, moniammatillisesti nuorten rikoksia ehkäisevälle ja korjaavalle Nuortentiimille

palvelukuvaus. Huomioitakoon, että termi Nuortentiimi on tietoisesti valittu kirjoitettavaksi suurella alkukirjaimella ja yhteen, vaikkakin se kieliopillisesti on väärin. Tällä kirjoitusasulla pyritään erottuvuuteen muista nuorten tiimeistä, joita Joensuussakin on useita.

2 Moniammatillisuus

2.1 Mitä on moniammatillisuus

Monialaisuus ja moniammatillisuus ovat termejä, joita käytetään usein rinnakkain. Sana monialainen mielletään hallinnon- ja tieteenalat yhdistäväksi toiminnaksi. Moniammatillisuustermillä tarkoitetaan monen eri alan ammattilaisen toimintaa. Moniammatillisuudessa viitataan usein toimijoihin, monialaisuudessa toimintaan. (Kontio 2010). Puhuttaessa moniammatillisuudesta tulee väistämättä mukaan myös ajatus eri toimijoiden välisistä verkostoista. Moniammatillisuutta ja verkostoja voi olla hyvin monenlaisia. Moniammatillisesta työotteesta tulee olla hyötyä sekä palveluiden toteuttajalle ja vastaanottajalle että palveluiden järjeistämiseksi. (Määttä 2007, 29). Moniammatillinen työ on henkilökunnan osaamisen kehittämistä vuorovaikutustietoisempaan työotteeseen (Nykänen, Karjalainen, Vuorinen & Pöyliö 2007, 206).

Moniammatilliselle yhteistyölle ei ole vakiintunutta määritelmää. Yleisesti sillä tarkoitetaan eri ammattiryhmiin kuuluvien asiantuntijoiden yhteistyötä ja yhdessä työskentelyä (Tanninen, Pietilä, Häggman-Laitila & Vehviläinen-Julkunen 2005). Se voi olla myös toiminnan muoto tai väline, asiakastyötä, asiantuntijoiden välistä strategista suunnittelua sekä hallinnollisten ratkaisuiden etsimistä ja johtamista. Tällaista moniammatillista yhteistyötä voi tapahtua joka organisaation sisällä tai organisaatioiden välillä. Yhteistyö voi tapahtua myös hallinnonalan sisällä tai se voi olla poikkihallinnollista. (Nykänen ym. 2007, 206–208.)

Onnistuakseen moniammatillinen yhteistyö edellyttää sitä, että toimijatahot haluavat ja kykenevät ylittämään sektoreiden välisiä rajoja sekä uskaltavat omaksua uusia toimintatapoja ja -kulttuureja. Jottei moniammatillisuus jäisi vain näennäiseksi yhdes-

sä puuhailuksi, on tärkeää kiinnittää huomiota rajojen ylitystä estäviin ja tukeviin mekanismeihin. Nuorten syrjäytymisestä puhuttaessa tällaisia rajapintoja ovat työntekijän ja asiakkaan, sisällöllisen asiantuntemuksen, sekä organisaatioiden väliset rajat. Parhaiten näitä rajojen ylityksiä tukevat hyvin toimivat henkilösuhteet ja yhteistyöverkostot. (Valtionalouden tarkastusvirasto 2007, 61.) Moniammatillisuudella päästään kiinni myös niihin asiakkaisiin tai työkohteisiin, jotka muutoin jäisivät helposti katveeseen, esimerkkinä ennaltaehkäisevä työ. Moniammatillisuudella pyritään eroon myös eri organisaatioiden ja ammattiryhmien vastuunpakoilusta ja asiakkaiden pallottelusta. (Määttä 2007, 28.)

Nuorten ongelmien monimuotoistuminen lisää viranomaisten yhteistyön tarvetta. Tätä tarvetta lisää myös sosiaali- ja terveysalan palvelujärjestelmän pirstaleisuus ja työtapojen sektoroituneisuus (Valtionalouden tarkastusvirasto 2007, 20). Suurimman osan nuorten rikoksista tekee pieni joukko nuoria. Rikoskierteen ehkäisemiseksi ja katkaisemiseksi sekä nuoren tarvitsemien tukien saamiseksi tärkeää on eri viranomaisten oikea-aikainen tilannearviointi ja yhteistyö (sisäasiainministeriö 30/2013, 9). Parhaiten tällainen yhteistyö tapahtuu pysyvän moniviranomaisyhteistyön kautta. Palveluja tarvitsevan nuoren kannalta tärkeintä on yksittäisten palveluiden liittäminen toisiinsa aiempaa paremmin (Kallio-Savela, Sjöholm & Selkee 2013). Laajemmin voidaan todeta, että yhteiskunnan yksilöllistyminen ja riippumattomuutta sekä omaa vastuuta korostava elämäntapa ovat lisänneet moniammatillisen työn tarvetta (Nykänen ym. 2007, 206).

Moniammatillisen yhteistyön tarve on todettu mm. ohjaustyössä, vanhustyössä, lasten sairaalahoidossa, psykososiaalisessa ja kriisityössä, esi- ja alkuopetuksessa, työvoimahallinnossa ja erityispäivähoidossa (Nykänen ym. 2007, 206). Yleisesti ottaen moniammatillista työtä tulisi tarkastella asiakkaan palvelutarpeiden sekä eri ammattiryhmien suunnittelu yhteistyön näkökulmasta. Tällöin kyseessä on oikeasti moniammatillisuus tai moniasiantuntijuus. (Nykänen ym. 2007, 208.)

2.1.1 Moniammatillisuuden etuja

Sosiaali- ja terveysalalla, kuten monella muullakin sektorilla, moniammatillinen yhteistyö ja sektorit ylittävä palveluiden kehittäminen nähdään vastauksena palveluiden laadun ja kustannustehokkuuden kehittämisessä. Tästä syystä moniammatilliset verkostot ovat yksi keskeisimmistä kehittämiskohteista. (Järvensivu 2010, 3.)

Kuten aiemmin on mainittu, katsotaan että moniammatillisuus tuo etuja kaikille, niin palvelun tarjoajille kuin niiden käyttäjillekin. Voidaan ajatella, että moniammatillista verkostotyötä tarvitaan asiakaslähtöisyyden toteutumiseen (Nykänen ym. 2007, 2006). Palvelun tarjoajan uskotaan hyötyvän moniammatillisesta yhteistyöstä tiedonkulun, uusien innovaatioiden ja työssä jaksamisen parantuessa. Toimiva verkostotyö lisää keskinäistä luottamusta, sekä toiminnan tehokkuutta ja joustavuutta. (Määttä 2007, 29.) Usein puhutaan myös synergiaeduista, lisäarvosta, jota syntyy kun ryhmän yhteinen suoritus tuottaa paremman tuloksen kuin ryhmän yksittäisten jäsenten suoritukset yhteensä (Isoherranen 2004; Nykänen 2010, 86).

Katsantokannasta riippuen yhdessä tekeminen altistaa tekijänsä toisten arvioitavaksi sekä hyvässä tai pahassa. Yksittäinen työntekijä saattaa kokea joutuvansa paineen tai jatkuvan arvioinnin kohteeksi tai toisaalta yhdessä tekeminen mahdollistaa ryhmässä pohdinnan ja parhaiden eettisten toimintatapojen löytymisen (Määttä 2007, 29).

Asiakkaan eli palveluiden vastaanottajan kannalta moniammatillisen palvelun hyödyt ovat parhaimmillaan suuret. Hän saa monen asiantuntijan palvelut samasta pisteestä samanaikaisesti, kokonaisvaltaisesti yhteen sovitettuna. Optimaalisesti tämä myös lisää ammattilaisten resursseja palvella asiakkaitaan. (Määttä 2007, 29.)

Organisaatioille etua katsotaan syntyvän synergiasta, yhteistyöstä ja voimavarojen säästymisestä. Edelleen nähdään, että moniammatillisuus mahdollistaa innovaatiota työasioissa, sujuvuutta ja saumattomuutta asiakkaiden palvelu- ja hoitoketjuihin (Määttä 2007, 29).

2.1.2 Moniammatillisuuden haasteita

Paitsi, että moniammatillisuus nähdään usein mahdollisuutena, liittyy siihen myös haasteita. Suurimmaksi haasteeksi koetaan erilaisten vastuurajojen määrittely eli se, kenelle asia kuuluu. Toinen ongelmakohta liittyy lainsäädäntöön ja salassapitosäännöksiin, jotka etenkin terveydenhoitoalalla ovat erittäin tiukat. Kolmantena kohtana mainittakoon eri ammattialojen edustajien väliset epäluuloista tai tietämättömyydestä johtuva vääринymmärrykset ja ristiriidat. (Valtiotalouden tarkastusvirasto 2007, 21 ja Määttä 2007, 30.) Mikäli yhteistyötahojen väliset henkilösuhteet eivät toimi, voidaan yhteistyö nähdä uhaksi omalle ammatilliselle identiteetille. Henkilösuhteiden merkitys korostuu etenkin pienemmällä paikkakunnilla. (Valtiotalouden tarkastusvirasto 2007, 64.) Etenkin yhteistyön alkuvaiheessa, ennen kuin työtavat ovat vakiintuneet ja henkilöstö perehtynyt riittävästi toistensa työtapoihin, on oletettavissa eri näkökulmien mukanaan tuomia ristiriitoja. Nämä ristiriidat voidaan kuitenkin nähdä voimavarana, mikäli ne avataan keskusteluissa ja niistä opitaan. Tällainen avoimuus luo luottamusta työyhteisöön. Tämä luottamus korostuu etenkin tehtäessä päätöksiä työryhmän jäsenten välillä ja yhteisestä toiminnasta. (Isoherranen 2008, 102–125.)

Moniammatillisuuden hyvänä puolena mainittu ”yhden luukun periaate” saattaa joidenkin asiakkaiden kohdalta tuntua myös yksityisyyttä loukkaavalta. Eri ammattialojen tiedostojen kerääntyminen samaan pisteeseen saattaa altistaa asiakkaan tietoja myös sellaisille työntekijöille, joille ne eivät oikeasti kuulu (Määttä 2007, 29). Tämä haaste on otettava vakavasti etenkin sosiaali- ja terveysalalla, jossa työskennellään jatkuvasti arkaluontoisten terveystietojen parissa.

Joidenkin näkemysten mukaan asiakkaan saattaa olla hankalaa haastaa moniammatillisen työryhmän näkemystä tai päätöstä, vaikka hän saattaisikin olla oikeassa. Pahimmillaan toimenpiteiden epäonnistumisesta voidaan syyttää asiakasta itseään. (Määttä 2007, 29.) Kyse on siitä, osataanko moniammatillisuus, ammattilaisten erilaiset osaamiset ja vahvuudet aidosti yhdistää asiakkaan hyväksi (Nykänen ym. 2007, 208).

Organisaatiossa haasteeksi saatetaan nähdä se, että oman organisaation sisällä asiantuntijat ovat usein samaa mieltä toimintatavoista, kun taas moniammatillisuudessa

voidaan joutua pitkiinkin keskusteluihin ja kompromissien etsintään. Jos organisaatio ei näe saavansa riittävää hyötyä verkostoitumisesta, saattaa se jäädä sen ulkopuolelle tai toisaalta sulkea jonkin muun tahon sen ulkopuolelle. Huonoimmillaan verkostotyö nähdään hallintokuntien ja ammattialojen kilpailu- tai taistelukenttänä, jossa palkintoina ovat resurssit, valta ja reviirit. Myös ammattikuntien omat kulttuurit ja ammatiterminologia saattavat muodostaa ongelmia. (Määttä 2007, 29–30.)

Voidaan todeta, että moniammatillisen verkostotyön keskiöstä löytyy kaksi käsitettä, jotka ovat luottamus ja sitoutuminen. Nämä käsitteet ovat sinänsä kiitollisia hoidettavia, että ne ruokkivat toinen toisiaan. Mikäli toisille osoitetaan luottamusta, kannustaa se sitoutumiseen ja toisaalta sitoutumisen osoittaminen kasvattaa luottamusta. (Järvensivu 2010, 3.)

2.2 Moniammatillisuus Nuortentiimissä

Nuortentiimin asiakkaiden ja heidän perheidensä monitasoisten asioiden ymmärtämiseen tarvitaan usein laajempaa näkemystä kuin mitä yksi ammattilainen voi antaa. Tästä syystä Joensuussa on katsottu, että nuorisotyön, poliisin sekä sosiaalityön ammattilaisuus kannattaa yhdistää. Monialaisuus ja -amatillisuus on jaettua asiantuntijuutta ja muistuttaa siitä, että ihmisen arki ei ole sektorijakoista. Moniammatillisessa yhteistyössä korostuvat seuraavat viisi kohtaa: asiakaslähtöisyys, tiedon ja eri näkökulmien kokoaminen yhteen, vuorovaikutustietoinen yhteistyö, rajojen ylitykset sekä verkostojen huomioiminen (Kontio 2010, 9). Nuortentiimissä nämä seikat on elimellisesti huomioitu siten, että koko toiminta on sijoitettu yhteen pisteeseen, josta asiakkaat saavat kaikkien kolmen tahon palvelut samanaikaisesti. Samassa työpis- teessä toimiminen mahdollistaa myös yhtäaikaisen asiakkaan tapaamisen ja siten muutoin haastavia tiedonkulkuongelmia ei pääse syntymään.

Kuten edellä on mainittu, on Valtiontalouden tarkastusvirasto jo vuonna 2007 (sivu 21) todennut, että nuorten syrjäytymistä ehkäisevässä toiminnassa keskeistä on se, miten toiminnassa mukana olevat hallinnonalat tulkitsevat toiminnan tavoitteen ja sillä toimenpiteillä tavoitteeseen päästään. Seuraavissa osioissa kuvataan Nuortentii-

missä mukana olevien taustayhteisöjen perustehtäviä ja niistä ponnistavia tavoitteita tiimin toiminnalle.

2.2.1 Nuorisopalvelut

Nuorisotyötä koskevaa lainsäädäntöä on Suomessa ollut vuodesta 1972. Nuorisotyölainsäädäntöä on uudistettu sen jälkeen vuosina 1986, 1995 ja 2006. Uusin nuorisolaki tuli voimaan 1.1.2011. (Opetusministeriö.) Tällä hetkellä käynnissä olevan lainvalmistelun tavoitteena on, että seuraava uudistettu nuorisolaki tulisi voimaan vuonna 2016. Nuorisolaki toteaa tavoitteekseen tukea nuorten kasvua ja itsenäistymistä, edistää heidän aktiivista kansalaisuuttaan ja sosiaalista vahvuutta, sekä parantaa heidän kasvu- ja elinolojaan. Tässä laissa nuorilla tarkoitetaan alle 29-vuotiaita henkilöitä (Nuorisolaki 1, 1–2 §).

Suomessa nuorisotyö jakautuu nuorten omaan kansalaistoimintaan ja yhteiskunnan erilaisiin toimenpiteisiin nuorisotoiminnan edellytysten parantamiseksi, sekä näitä yhdistäviin palvelutoimintoihin (Opetusministeriö). Nuorisotyön merkitystä ei ole aina helppoa osoittaa, koska nuorisotyötä on niin monenlaista ja koska se on muuttuvaa. Lisäksi nuorisotyön vaikutukset perustuvat paljolti sen luonteeseen pitkäjännitteisenä työnä. (Cederlöf 1998, 11.) Edellä mainituista seikoista johtuen, on nuorten kanssa tehtävää työtä jatkuvasti perusteltava päättäjille ja osoitettava heille toiminnan järkevyys.

Nuorisoasiain neuvottelukunnan julkaisussa todetaan nuorisotyöllä ja -palveluilla olevan merkittävä vaikutus-uloittuvuus nuorten elämässä. Kirjoituksessa huomautetaan, että tukemalla elämänhallinnan edellytysten kehittymistä nuorisotyö ennaltaehkäisee ja katkaisee monia ongelmallisia kehityskulkuja, kuten syrjäytymistä, mielenterveyden ongelmia ja rikollisuutta. Tämä on yhteiskunnalle edullisempaa ja ennen kaikkea inhimillisesti mielekkäämpää kuin ongelmista huolehtiminen. (Cederlöf 1998, 38.)

2.2.2 Poliisi

Poliisin perustehtävä on kansalaisläheisesti, laadukkaasti ja tehokkaasti tuottaa turvallisuutta ja turvallisuudentunnetta sekä vähentää ja ennaltaehkäistä rikollisuutta ja järjestyshäiriöitä (Kunnasvuori ym. 2007). Hieman jäykemmän version tehtävästä antaa poliisilaki, jonka mukaisesti poliisin tehtävä on oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikosten ennalta estäminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen (Poliisilaki 1:1 §). Suomalaisessa oikeusjärjestyksessä poliisin tehtävä on siis järjestyksen ylläpidon lisäksi suorittaa syytteeseen saattavaa esitutkintaa. Poliisin jälkeen asiaa käsittelee syyttäjä, joka nimikkeensä mukaisesti tekee syyteharkinnan ja tarvittaessa syyttää vastaajaa rikoksesta. Kolmannessa vaiheessa asia etenee oikeuteen, jossa ihminen tuomitaan teoistaan. Lainsäädännössä käytettävät rangaistukset erilaisista rikoksista ovat ankaruusjärjestyksessä seuraavat:

1. poliisin huomautus
2. seuraamusluonteinen syyttämättä jättäminen
3. rikesakko
4. rangaistusmääräyssakko
5. seuraamusluonteinen tuomitsematta jättäminen
6. tuomioistuinsakko
7. ehdollinen vankeus
8. nuorisorangaistus
9. yhdyskuntapalvelu
10. vankilarangaistus

Rikosoikeudellisesti vastuulliseksi ihminen tulee täytettyään 15 vuotta, sitä nuoremmat ovat rikosoikeudellisesti *lapsia*, eikä heitä voida määrätä rangaistukseen. Oikeudenkäytössä 15–17-vuotiaita kutsutaan *nuoriksi henkilöiksi* ja 15–21-vuotiaita *nuoriksi rikosentekijöiksi*. Heitä kohdellaan rangaistusta mitattaessa aikuisia lievemmin, eikä heille voi määrätä missään tapauksessa elinkautista vankeusrangaistusta. (Marttunen 2006, 282–283.)

Erilaisissa tutkimuksissa puolet nuorista itse kertoo syyllistyneensä vuosittain rikoslakirikokseen. Poliisin tilastoihin päätyy kuitenkin vain joka kahdeskymmenes nuori ikäluokastaan. Näiden lukujen, rikostilastojen ja arvioitujen piilorikollisuuslukujen perusteella voidaan päätellä, että noin 10–20 prosenttia nuorten tekemistä rikoksista tulee poliisin tietoon. Nuorten rikoksille tyypillistä on se, että ne ovat suhteellisen lieviä, ja suunnittelemattomia ja liittyvät vapaa-ajan viettoon sekä päihteisiin. (Marttunen 2006, 287–289.)

2.2.3 Sosiaalipalvelut ja lastensuojelu

Suomessa ensimmäisen lastensuojelulain valmistelu aloitettiin heti itsenäistymisen jälkeen, vuonna 1918. Alkuperäisen valmistelun tarkoitus oli luoda laki yhteiskunnan suojelemiseksi rikollisilta lapsilta. Valtiopäiville laki saatiin vasta vuonna 1935 ja se säädettiin 1936 eli valmistelu kesti 18 vuotta. Lastensuojelullisia toimenpiteitä aiheuttavista ongelmista rikoksia pidettiin kaikkein tuomittavimpina. Yleiseurooppalaiseen tapaan myös Suomessa uskottiin 1920–30-luvulla eugeniikkaan ja rodunjalostukseen, ajateltiin ”siemenen saastaisuuden” ja rikollisuuden suoraan periytyvän. (Harrikari 2006, 258–259.) Laki ja asenteet ovat onneksi muuttuneet kuluneen sadan vuoden aikana ja 1980-luvulla uudistettu lastensuojelulainsäädäntö nostaa lapsen subjektiivisen oikeuden suojeluun kaiken toiminnan lähtökohdaksi.

Vuonna 2014 Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) yleissopimus lapsen oikeuksista täytti 25 vuotta. Tämän sopimuksen kolmas artikla toimii Suomessakin kaikkien julkisten ja yksityisten sosiaalihuollon toimijoiden, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten ja lainsäädäntöelinten ohjenuorana asioissa, jotka koskevat lapsia. Ohje on yksinkertainen: toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu (YK 1989). Tämän ajatuksen mukaisesti eri viranomaiset toimivat, mikäli kaksi tai useampi laki säätelee käsitteillä olevaa asiaa. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että lastensuojelulaki menee muiden lakien edelle. Edelleen on selvää, että toimenpiteet, jotka estävät lasta ryhtymästä rikoksiin, ovat myös lapsen etu (Harrikari 2006, 269).

Lastensuojelulain tarkoitus on turvata lapselle oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun (Lastensuo-

jelulaki 1:1 §). Tämän lain mukaan lapsen vanhemmilla ja muilla huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista (Lastensuojelulaki 1:2 §). Jos jostain syystä huoltajien kyky tai mahdollisuudet hoitaa tätä vastuuta ovat puutteelliset, on viranomaisen tuettava huoltajia tässä kasvatustehtävässä ja tällaista tukea kutsutaan lastensuojeluksi. Lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun muotoja ovat lastensuojelutarpeen selvitys, avohuollon tukitoimet, lapsen kiireellinen sijoitus ja huostaanotto sekä niihin liittyvät sijaishuollon järjestelyt ja jälkihuolto (Räty 2007, 20). On kaikkien edun mukaista, että edellä mainittuja toimenpiteitä suoritetaan tarkasti harkitusti ja lievintä riittävää puuttumista käyttäen. Laki korostaa toimenpiteiden ennaltaehkäisevyyttä, lapsen kehitystä edistäviä tavoitteita ja vanhemmuuden tukemista, ensisijaisena tavoitteena aina lapsen etu (Räty 2007, 21–25). Lapsen etua kuvaa se, että tutkimusten mukaan sellaiset lapset ja nuoret, joiden lastensuojelullista sijoituspaikkaa on vaihdettu monasti, usein päätyvät rikoksista epäillyiksi myöhemmässä elämässään (Haapasalo 2006, 133).

Lastensuojelulainsäädäntö jakaa lastensuojelutoiminnan kolmeen eri tasoon. Laajimman tason muodostaa kasvuolojen kehittäminen ja kasvatuksen tuki eli ennaltaehkäisy (Harrikari 2006, 263). Ennalta ehkäisevän lastensuojelun periaate koskee kaikkia kunnan viranomaisia, ei ainoastaan sosiaalihuollon henkilöstöä. Vastuullista vanhemmuutta tuetaan myös neuvola- ja päivähoitopalveluissa sekä kouluissa. Näissä palvelumuodoissa toimitaan itsenäisesti, mutta myös tietoa keräten ja edelleen lastensuojeluun luovuttaen. Muiden viranomaisten ja toimijoiden mahdollisiin vaitiolovelvollisuushaasteisiin vastaa lastensuojelulain 25 §, joka määrittää lähtökohtaisesti kaikki lasten ja nuorten kanssa toimivat lastensuojeluilmoitusvelvollisiksi. Tällaisia ovat muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon, opetustoimen, nuorisotoimen ja poliisin palveluksessa olevat (Räty 2007, 145). Lastensuojelulain määritelmän mukaan alle 18-vuotiaat ovat lapsia ja 18–20-vuotiaat nuoria.

Lastensuojelun toisen ja kolmannen tason eli perhe- ja yksilökohtaisen lastensuojelun toimintamuotoja ovat avohuollon tukitoimet, huostaanotto ja sijais- ja jälkihuolto. Yksi lapsen tai nuoren huostaanoton kriteereistä on hänen tekemänsä muut kuin vähäisinä pidettävät rikokset. Muuna kuin vähäpätöisenä pidetään lainsäädännöllisesti tekoja joista voidaan rangaista ankarammin kuin sakolla tai kuudella kuukaudella vankeutta. (Harrikari 2006, 264.) Arvioiden mukaan Suomessa on vuosittain noin 70

ikäryhmään 15–17-vuotiaat kuuluvaa nuorta tahdonvastaisesti lastensuojelun pakko-toimien alaisuudessa tekemiensä rikosten vuoksi. Lähtökohtaisesti lastensuojeluviranomaisten tulisi saada aina tieto, mikäli nuori joutuu rikosprosessin rattaisiin. Rikosoikeusjärjestelmän puolelta lähdetään siitä ajatuksesta, että lastensuojelu työskentelee jokaisen nuorisorikollisen kanssa. (Marttunen 2006, 307–308.) Vaikka vuoden 1918 lain tarkoitus olikin suojella yhteiskuntaa lapsilta, on nykyään keskeistä, että lapsen huostaanottoon ei ryhdytä ainoastaan yhteiskunnan suojelemiseksi. Tärkeää on muistaa, että lastensuojelun tukitoimenpiteet, huostaanotto ja laitossijoitus ovat täysin riippumattomia rangaistusjärjestelmän toiminnasta, rikosprosessista tai mahdollisesta tuomiosta (Kuula ym. 2006, 330).

Nuortentiimin toimintaan liittyen on merkittävää, että lastensuojeluviranomaisella on oikeus tai jopa velvollisuus olla läsnä lapsen rikosasian tutkinnassa. Esitutkinnasta ja pakkokeinoista annetun asetuksen 15 §:n mukaan poliisin on informoitava sosiaaliviranomaisia tällaisesta tutkinnasta. Lastensuojelulain 15 §:n 2 momentin mukaisesti sosiaalihuollosta vastaava toimielin voi erikseen todeta, että kuulustelussa läsnäolo on ilmeisen tarpeetonta. Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen lausuman mukaan huostaanotetun lapsen kohdalla sosiaalilautakunnan edustajan läsnäolo ei voi koskaan olla ilmeisen tarpeetonta. (Harrikari 2006, 265 ja Rätty 2007, 133.) Näihin lain määräyksiin kyetään nopeasti ja jouhevasti vastaamaan fyysisesti poliisilaitoksella sijaitsevalla moniammatillisella toiminnalla.

3 Moniammatillisuuden johtaminen

Perinteisessä mielessä ajateltuna moniammatillisissa verkostoissa ei ole johtajaa. Verkostojen johtamisella tarkoitetaan vuorovaikutusprosessien edistämistä ja osallisten organisaatioiden työntekijöiden toimintaedellytysten luomista sekä ylläpitämistä. (Nykänen ym. 2007, 222.)

Moniammatillisen verkoston johtamista ovat toimenpiteet, jotka edistävät verkoston toimivuutta. Verkosto puolestaan katsotaan toimivaksi, mikäli se tuottaa arvoa toimijoilleen. Johtajan keskeinen tehtävä on verkoston keskinäisen luottamuksen ja sitou-

tuneisuuden mahdollistaminen. (Järvensivu 2010, 13–15.) Johtajalta vaaditaan muutosprosessien ymmärtämistä, muutoksissa tarvittavien suhdeverkostojen rakentamisen edellytysten luomista sekä osaamisen ja tiedon jakamista (Nykänen ym. 2007, 221).

Moniammatillinen työskentelytilanne muodostuu neljästä osatekijästä (Nykänen ym. 2007, 208–211), joita kaikkia pitäisi osata johtaa:

1) Osallistujien erilaisuus. Yhteistyökumppanit ovat paitsi henkilötaustaltaan, myös organisaationsa (koulutustaustansa) edustajina erilaisia. Heillä on erilaiset toimintakulttuurit ja -kielet. Tälle erilaisuudelle pitää olla tilaa.

2) Moniammatillinen foorumi, rajapinta, eli oppimisen tila. Rajapinnalla tarkoitetaan toimijoiden kohtaamista tasavertaisina toisilleen. Tiedonhallinta ja uuden tiedon luominen ovat keskeisiä käsitteitä moniammatillisuudessa.

3) Moniammatillinen tieto ja tarjoumat. Uuden tiedon luomisessa henkilöiden ja organisaatioiden hiljaista tietoa muutetaan eksplisiittiseksi eli selvästi ja suoraan ilmaistuksi. Tarjoumat puolestaan ovat asioita, esineitä, tietoa ja taitoa, jotka avaavat ihmisille toiminnan mahdollisuuksia.

4) Dialogisuus, kommunikaation rakentuminen ja yhteistyö. Organisaatioiden kehittämiseen vaaditaan yhteiskunnallista kommunikaatiota. Se sisältää moniammatillisessa työssä vaihdettavaa informaatiota, kehittyvää ymmärrystä ja ilmauksia. Kommunikaatio muiden verkostonjäsenten kanssa on elinehto moniammatillisuudelle.

Moniammatillisuuden johtamiseen liittyy erilaisia haasteita kuin perinteiseen, hierarkkiseen johtamiseen. Moniammatillisuuden johtaminen vaatii johtamisen yhteistyötä, uudenlaista tapaa tuottaa ja käsitellä tietoa, sekä rakentaa uudenlaista kapasiteettia vastata ongelmiin (Nykänen 2010, 86). Voidaan jopa ajatella, että perinteistä johtajaa ei välttämättä enää edes tarvita, sillä johtajuus voidaan myös jakaa. Pitää toki muistaa, että johtaja ja johtajuus ovat eri käsitteitä. (Nykänen 2010, 87.) Jos hierarkkisessa johtamisessa peruskäsitteenä on kontrolli tai rakenne, niin moniammatillisuudessa se on yhteisöllinen mielenlaatu. Tällä tarkoitetaan yhteisen kielen ja tiedon muodostamista, yhteistyön etujen näkemistä sekä ennen kaikkea sitoutumista yhteistoimintaan. (Nykänen 2010, 88.) Eräs yksittäinen seikka, joka suoraan vaikuttaa moniammatillisen verkoston johtamiseen, on sen laajuus. Tiiviissä verkostossa kaikki asian-

osaiset voivat tavata, keskustella ja sopia asioista keskenään. (Järvensivu 2010, 13.) Eräs johdon tehtävä on taata toimijatason johdon ja toimijoiden yhteistyö. Tämä on tärkeää, jotta saadaan asiakasta lähellä olevien toimijoiden asiantuntijatieto ja johdon strategiatieto kohtaamaan. (Nykänen ym. 2007, 222.)

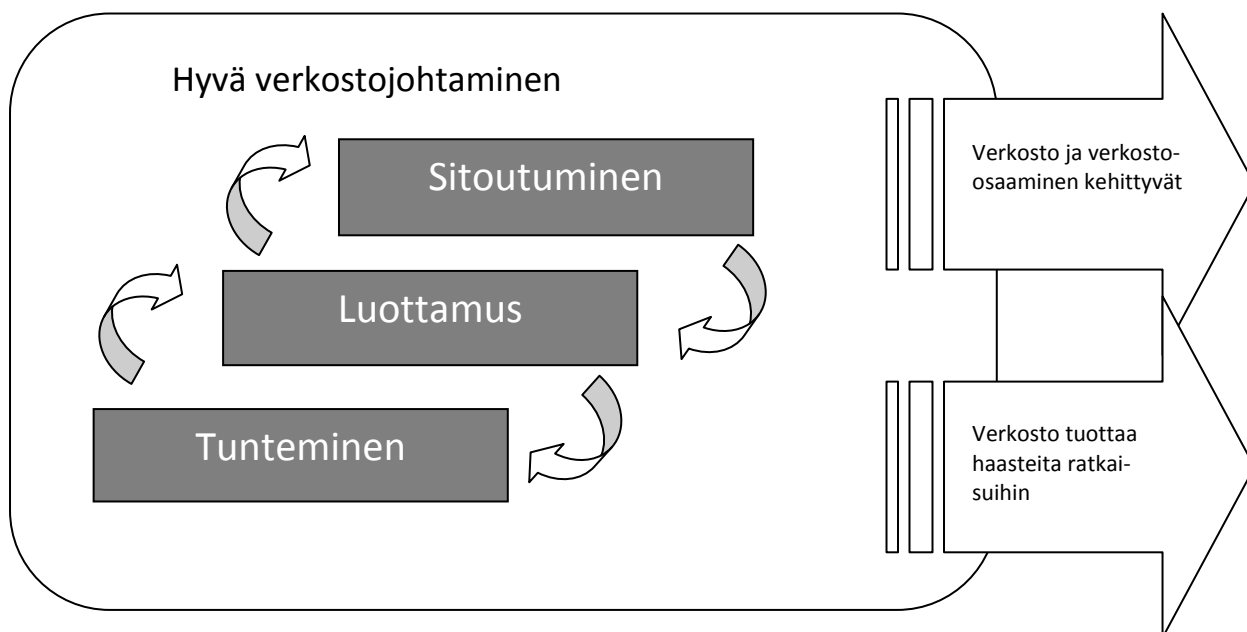
Väitöskirjassaan *Matkalla verkostojohtamiseen* (2010, 88–89) Seija Nykänen nostaa esille kuusi yhteistoiminnallisen johtajan piirrettä. Yhteistoiminnallinen johtaja

- osaa arvioinnin ja suunnittelun prosessit
- on motivoitunut ja motivoi muita
- organisoii tiimejä
- osallistuu johtamisen tiimityöhön
- hallitsee talouden ja ongelmanratkaisun johtamisen ja
- näkee resurssisäästön synergiatyössä.

Näiden lisäksi tällainen johtaja korostaa vuorovaikutusta, osaa itse kommunikoida ja on kiinnostunut alaistensa, sekä organisaatioiden ja verkostoiden oppimisesta.

Mikäli moniammatillista verkostoa ja sen toimivuutta halutaan edistää, voidaan asiaa edistää ainakin kahdella tasolla. Ensinnäkin verkoston rakennetta voidaan muokata. Voidaan muuttaa toiminnan pelisääntöjä, toimijajoukkoa ja toimijoiden välisiä suhteita. Toisekseen voidaan tehdä muutoksia entisten rakenteiden sisällä parantamalla sosiaalisten suhteiden toimivuutta, rakentaa luottamusta ja sitoutumista. (Järvensivu 2010, 13.)

Edellä mainitut luottamus ja sitoutuminen mahdollistavat tiedonkulun moniammatillisessa ryhmässä. Tiedonkulku puolestaan on avain kaikkeen kehittämistoimintaan. On inhimillistä luottaa vain sellaiseen kumppaniin jonka tuntee. Kuvio 1 selventää näiden kolmen termin asemaa hyvässä verkostojohtamisessa. (Järvensivu 2010, 14.)

Kuvio 1. Hyvä verkostojohtaminen (Järvensivu 2010, 14).

Verkostojohtajalla tarkoitetaan sellaista toimijaa/henkilöä, joka ottaa vastuuta verkoston toimivuuden edistämisestä (Järvensivu 2010, 15). Hyvässä verkostossa tällaisia henkilöitä on useita (Nykänen ym. 2007, 222), parhaassa tapauksessa jokainen. Mihin johtajaa enää tarvitaan, jos johtajuus jaetaan moniammatillisessa ryhmässä? Kun työtä tehdään yhdessä, muodostuu kysymys "kuka johtaa?" epäolennaiseksi, koska jokaiselta edellytetään johtajuutta kohdattavien haasteiden ratkaisemiseksi. Hyvä johtaja mahdollistaa yhdessä tehtävän työn. (Järvensivu 2010, 17.)

Olkoon johtajuus jaettua tai henkilöityä, tarvitaan moniammatillisuudessa johtamistaitoa. Sitä tarvitaan joskus ristiriitaistenkin toimintatapojen johtamiseen sekä osaamisen turvaamiseen. Osaamisen turvaamisella tarkoitetaan aiemman osaamisen kartoittamista, rekrytoinnista huolehtimista sekä operatiivisen verkoston johtamista. (Nykänen 2010, 92.)

Osaamisen vaalimiseen liittyy osaamisen johtaminen, jonka ulottuvuudet ovat osaamisen suuntaaminen, oppimista edistävän ilmapiirin luominen, oppimisprosessien tukeminen sekä esimerkillä johtaminen. Edelleen keinoja johtaa osaamista ovat tiedon käsittely (ja sen avulla tietoisuuden luominen), keskustelun synnyttäminen, sekä oppimista tukevien järjestelmien ja toimintamallien kehittäminen.

Johtamisprosessi moniammatillisessa työtavassa on kuvattu taulukossa 1 (Nykänen 2010, 189–190).

Taulukko 1. Johtamisprosessi moniammatillisessa työssä (mukaihen Nykänen 2010)

Johtamistavoit- teet- ja tarpeet, eli mitä johde- taan? PROSESSIT	Missä johdetaan?	Verkostoitunut johtaminen
Strateginen suunnittelu	Organisaatio	Ohjaussuunnitelman mukaan jaetaan työ ja yhteistyössä huolehditaan palveluiden tuottamisesta.
	Organisaatioiden rajapinnat	Alueella on strateginen ohjauksen suunnitelma ja tarvittavat tahot ovat mukana yhteistyössä. Ohjausryhmä ja koordinaattori toimivat yhteistyössä.
Yhteistyö	Organisaatio	Ammattiryhmien välinen keskustelu ja yhteiset tavoitteet purkavat jännitteitä, kuten kateutta ja työnjaon kitkaa. Ohjausyhteistyötä tehdään organisaatiotasolla laajasti.
	Organisaatioiden rajapinnat	Alueella kootaan ohjauksen tarpeelliset tahot yhteistyöverkostoiksi.
Tieto, tiedotus ja viestintä	Organisaatio	Organisaation palvelut viestitään laajalti omassa organisaatiossa. Tieto palvelutarjonnasta leviää asiakkaille ja muille palveluntarjoajille asti.
	Organisaatioiden rajapinnat	Palvelukuvaukset ja koulutus- ja työelämä tieto on koottu alueellisesti. Tietoa tuotetaan yhdistämällä erilaista osaamista uudennaisiksi palveluiksi.
Seuranta ja arviointi	Organisaatio	Itsearviointia on, mutta varsinkin kehittyminen arviointitietoon kytkeytyvänä on vielä ohutta.
	Organisaatioiden rajapinnat	Alueellinen, monihallinnollinen arviointitiedon tarve on havaittu. Yhteistyöhön suuntautuneilla alueilla hahmotellaan seurantajärjestelyitä yhdessä.

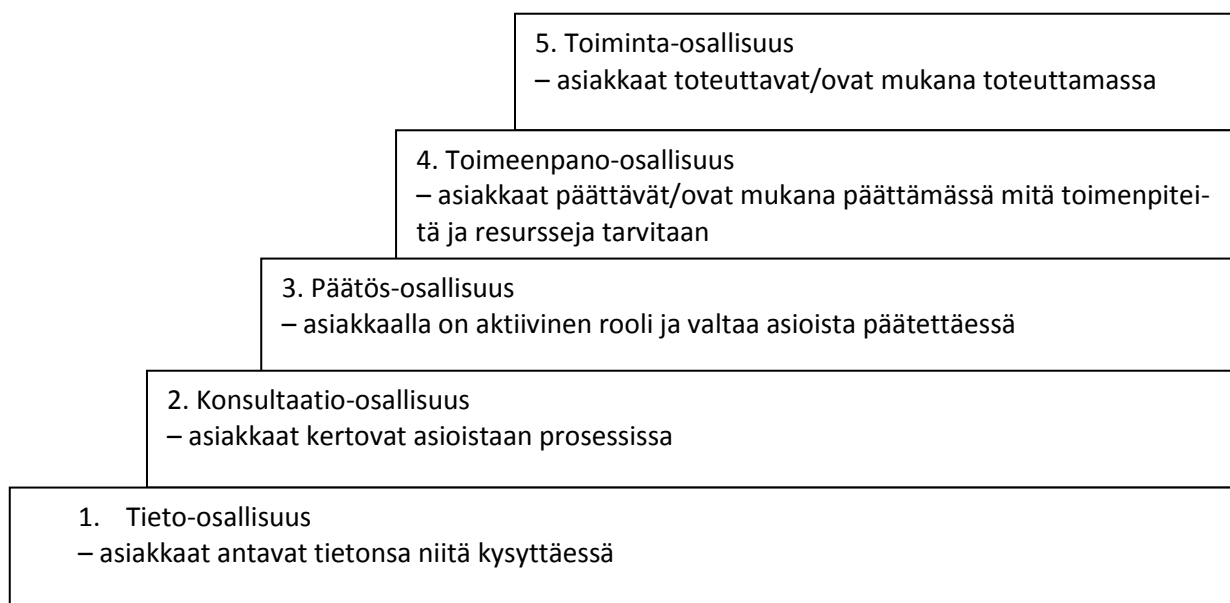
Eräs seikka, joka helpottaa moniammatillisen verkoston johtamista on se, että siinä ei ole tarvetta etsiä tai löytää yhtä yhteistä ongelmanmäärittelyä. Tämä siksi, ettei yhtä yhteistä ongelmaa yleensä ole. Jokaisella osallistujataholla on kyllä omat ongelman-
sa ja nämä liittyvät usein yhteen. Tutkimuksissa on todettu, että ylhäältä määritelty, objektiivinen ongelmien määrittely haittaa verkoston vuorovaikutusta. (Määttä 2007, 30.)

Koko johtajuuden käsite on erilainen verkostossa kuin perinteisessä, hierarkkisessa järjestelmässä. Kun hierarkkisessa järjestelmässä johtaja on se, kenelle johtajuus ja sen myötä sen mukaiset tehtävät on määrätty, voi verkostossa olla useita henkilöitä joille johtajuuteen liittyviä tehtäviä on jyvitetty. Edelleen verkostossa johtajuus voi muuttua tilanteen mukaan dynaamisesti. (Järvensivu 2010, 17.) Joka tapauksessa johtajaa tarvitaan ainakin palvelukokonaisuuksien hahmotteluun, uusien yhteistyösuhteiden luomiseen sekä osallistumaan monihallinnolliseen ja -ammattilliseen rajapintayhteistyöhön muiden toimijoiden kanssa (Nykänen 2010, 92). Tällaisella rajapintayhteistyöllä ei ole tarkoitus tunkeutua toisten toimijoiden alueelle, vaan nimenomaan löytää yhteiset kosketuspinnat, joilla yhteistyö voi toimia mahdollisimman laajalla alueella ja tehokkaasti. On tärkeää, että tätä rajapintayhteistyötä, verkostoitumista tehdään tietoisesti ja yhdessä (Järvensivu 2010, 17).

4 Osallisuus

4.1 Mitä on osallisuus

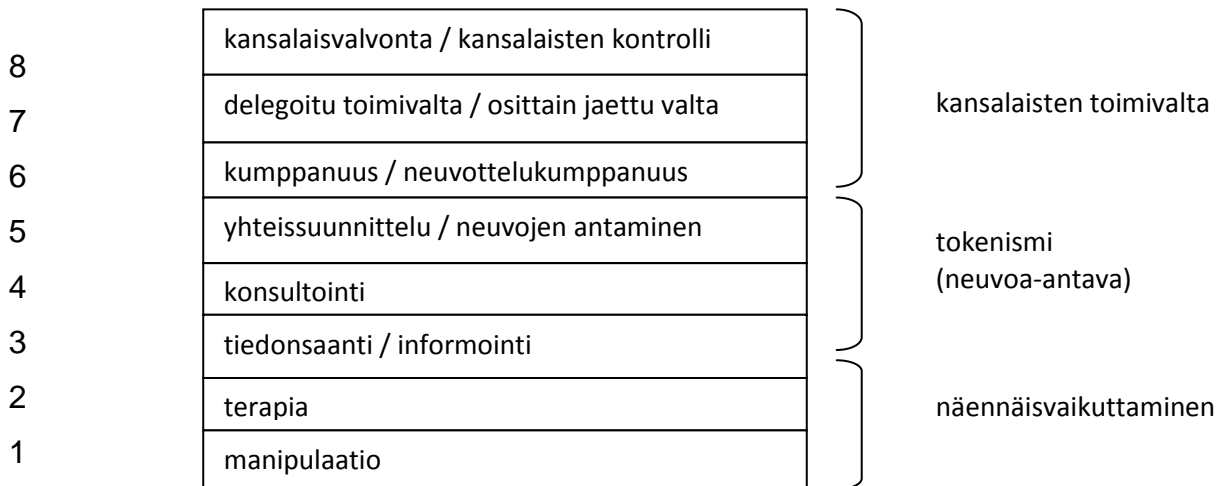
Laajasti ymmärrettynä osallisuus tarkoittaa liittymistä yhteisöön, siihen kuulumista ja vaikuttamista. Osallisuus syntyy vuorovaikutuksesta, yhteisön jäsenten huomioimista, sekä aktiivisesta osallistumisesta yhteisössä. (Oranen 2008, 9.) Anu Flöjt on kuvannut osallisuutta viisiportaisenakaaviona, jossa ihminen pääsee askel askeleelta ylemmäs ja ylemmäs vaikuttamisessa ja siten omassa osallisuudessaan elämäänsä ja ympäristöönsä (kuvio 2)(Flöjt 1999, 33).

Kuvio 2. Flöjtin portaat (Flöjt 1999, 33).

Osallisuus nousee vahvasti esille kriminologi Travis Hirschin kontrolliteorian (1969) määritelmässä neljästä sosiaalisuuden tavasta vaikuttaa ihmisen toimintaan. Ensimmäinen näistä tavoista on tunnepohjaiset siteet muihin ihmisiin, joiden reaktioista välitämme. Toisena on motivoitunut sitoutuminen konventionaalisiin eli perinteisiin instituutioihin ja valintoihin. Kolmantena on ajan käyttäminen laillisiin toimintoihin ja harrastuksiin, sekä viimeisenä lain noudattamista suosivat uskomukset. Nämä neljä sitovat ihmistä ympäröivään yhteiskuntaan ja positiivisiin sosiaalisiin suhteisiin. Ihminen joka ei ole tunnepohjaisesti sitoutunut normeja noudattaviin yksilöihin eikä laillisiin toimintoihin, tekee todennäköisesti enemmän rikoksia (Kivivuori 2006, 166–167). Negatiivista osallisuutta nuori saattaa oppia antisosiaalisessa kaveripiirissä. Tällaisessa ryhmässä hän saattaa oppia rikosten tekemisen tekniikoita, motiiveja, vaikuttimia, asenteita ja rikoksille suosiollisia perustelutapoja. Rikolliseksi oppimista kutsutaan ”differentiaaliseksi assosiaatioksi”. (Kivivuori 2006, 169.) Positiivisessa ja negatiivisessa altistumisessa tärkeimmiksi samaistumisen lähteiksi nousevat läheiset ihmiset, perhe ja ystävät. Tällaisia ihmisten välisistä vuorovaikutussuhteista syntyviä resursseja kutsutaan sosiaalisiksi pääomaksi. Sosiaalinen pääoma auttaa ihmistä saavuttamaan asettamiaan päämääriä ja luovat hänelle hyvinvointia. Jos tällaista pääomaa on vähän, altistuu ihminen rikoksille. (Salmi 2006, 187–189.)

Osallisuudesta kirjoitettaessa viitataan usein Sherry Arnsteinin vuonna 1969 julkaisemaan kahdeksanluokkaiseen osallistumisasteikkoon (kuvio 3). Arnsteinin mukaan osallistuminen on vallan uusijakoa, joka mahdollistaa nyt osattomien uudenlaista osallisuutta yhteiskunnan eduista (Sutela 2000, 18).

Kuvio 3. Arnsteinin tikkaat (Sutela 2000, 18 ja Flöjt 2000, 2).

Millaisia osallisuus- eli osallistumismuotoja ihmisillä sitten on? Sainion (1994, 34) mukaan osallistumisen tasoja on neljä:

1. strateginen, pitkän aikavälin päätökset
2. taktinen, lyhyemmän aikavälin päätökset
3. operatiiviset, käytäntöön soveltavat päätökset
4. rutiinipäätökset, päivittäistason päätökset.

Vaikka tasojen nimet ovat sotilaallisesti kalskahtavia, on Sainion kaavio edelleen pätevä.

4.2 Nuoren osallisuus elämässään

Nuoriso-nimikkeen takaa on kaivettava esiin nuoret ihmiset inhimillisinä ja aktiivisina oman elämänsä rakentajina, ihmisinä, joilla on voimavaroja ja joihin voi luottaa (Honkatukia ym. 2006, 229). Osallinen nuori on omassa elämässään ja ympäristössään aktiivinen, voimaantunut tekijä, subjekti. Osallisuus näkyy nuoren kyvyssä ilmaista itseään ja arvioida tekemisiään. Nuoren osallisuus paljastuu tunteista, tiedoista, tari-

noista ja paikallisista diskursseista. Lyhyesti sanottuna nuoren osallisuudessa on kyse siitä, kuinka hyvin hän pääsee toimijan asemaan ja kuinka hyvin hän siinä pysyy. (Flöjt 2000, 20.)

Lastensuojelulain 20. pykälän mukaisesti lasta on aina kuultava ikäänsä ja kehitystasoonsa sopivalla tavalla tehtäessä häntä koskevia päätöksiä. Lapsen mielipide voidaan sivuuttaa ainoastaan, mikäli selvitystyö vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä tai jos se on ilmeisen tarpeetonta. Mielipidettä selvitetessä on huolehdittava siitä, että lapsi voi aidosti ja vapaasti ilmaista toivomuksensa. Lapsen mielipide sekä se miten mielipide on selvitetty, tulee kirjata lasta koskeviin asiakirjoihin. Hallintolaissa (434/2003) asiaa tarkennetaan siten, että kaksitoista vuotta täyttäneelle lapselle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi itseään koskevassa lastensuojeluasiassa (hallintolaki 34 §). Mitä tärkeämmästä asiasta lapsen elämässä on kyse, sitä enemmän lapsen mielipiteen tulee merkitä toimenpiteitä harkittaessa (Räty 2007, 118).

4.3 Nuorten osallisuuden tukeminen

Osallisuuden tunne syntyy vain sitä kautta, että nuori kokee tullessa aidosti kuulluksi ja päässeensä osaksi tasavertaista vuoropuhelua. Tällainen osallistava vuoropuhelu mahdollistaa oivallukset, jotka auttavat ja suojaavat nuorta elämänvalinnoissaan. (Ali-Melkkilä 2010, 132–139.) Mikä tahansa aktiviteetti tai keskustelu, joka rohkaisee nuorta ilmaisemaan itseään, on askel kohti aitoa osallistumista (Flöjt 2000, 14). Itse asiassa kyse on siis siitä, miten nuorelle saadaan luotua tunne siitä, että hän tulee kuulluksi. Tarkoitus ei tietenkään voi olla illuusion luomisesta, nuoren hämäämisestä, vaan aidon tunteen luomisesta. Tunteen luominen on äärimmäisen tärkeää, koska ihminen muuttaa käytöstään ainoastaan kosketetuksi tultuaan. Voidaan jopa sanoa, että järki on olemassa vain sitä varten, että voidaan perustella tunteella tehtyjä ratkaisuja. Nuorten rikoksiin tämä liittyy siten, että ihmisen alitajunta toimii tunneperusteisesti ja alitajunta tekee nopeat päätökset. (Torkki 2015, 42–45.) Nuorten rikokset ovat usein juuri tällaisia nopeita päätöksiä. Tieto on aina riippuvainen kontekstista, tunne on aitoa.

Artikkelissaan Flöjt (2000, 13) antaa hyvin kuvaavan mallin siitä, kuinka monitasoista nuoren osallistumisen lisääminen voi olla. Esimerkissään hän kertoo ympäristökasvatuksesta, mutta samaa listaa voi aivan mainiosti käyttää myös vaikkapa laillisuuskasvatuksesta. Flöjtin mukaan keinoja osallistumisen lisäämiseen voivat olla

1. asenteiden muokkaus
2. tiedon lisääminen
3. kriittisen reflektion edistäminen
4. ongelmanratkaisutaitojen harjoittaminen
5. käyttäytymisen muuttaminen
6. valtaistamisen edistäminen yksilöllisellä ja kollektiivisella tasolla.

Valtaistamisella tarkoitetaan tässä sitä, kuinka hyvin nuori osaa asioihinsa vaikuttaa, kuinka voimaantunut hän niissä asioissa on (vertaa englannin kielen termiin empowerment). Mikäli nuori pääsee itse tai hänet saadaan saatettua edellä mainittuja numeroituja portaita ylös, ollaan vahvasti matkalla osalliseen elämään ja aikuisuuteen. Tätä samaa teemaa käsittelevät myös Leimio ja Reijonen (2010, 127) artikkelissaan. Heidän näkemyksensä mukaan, kun nuoren ympäristössä ilmenevä todellinen tarve kohtaa nuoren motivaation, syntyy sitoutumista. Motivaatio puolestaan syntyy nuoren omista kiinnostuksen kohteista ja hänen tulkinnoistaan. Kun nuori kokee asiat omikseen, haluaa hän myös niihin vaikuttaa, ja tästä vaikuttamisesta nousee kokemus osallisuudesta. Parhaassa tapauksessa innostunut nuori vie viestiä asiasta myös muille nuorille.

Tässä Nuortentiimin kehittämishankkeessa yksittäisiä nuoria, tiimin asiakkaita, ei ole haastateltu tai suoraan osallistettu hankkeeseen. Syy tähän on se, että nuori ei päädy Nuortentiimin asiakkaaksi vapaaehtoisesti, jollei rikosten tekemistä kiinnijäännin riskit tietäen sellaiseksi katsota. Tästä syystä katsoimme, että tietojen kerääminen lapsilta, nuorilta tai edes heidän vanhemmiltaan ei olisi eettisesti eikä tutkimuksellisesti oikein.

5 Nuorten rikosten ennaltaehkäisy ja korjaaminen

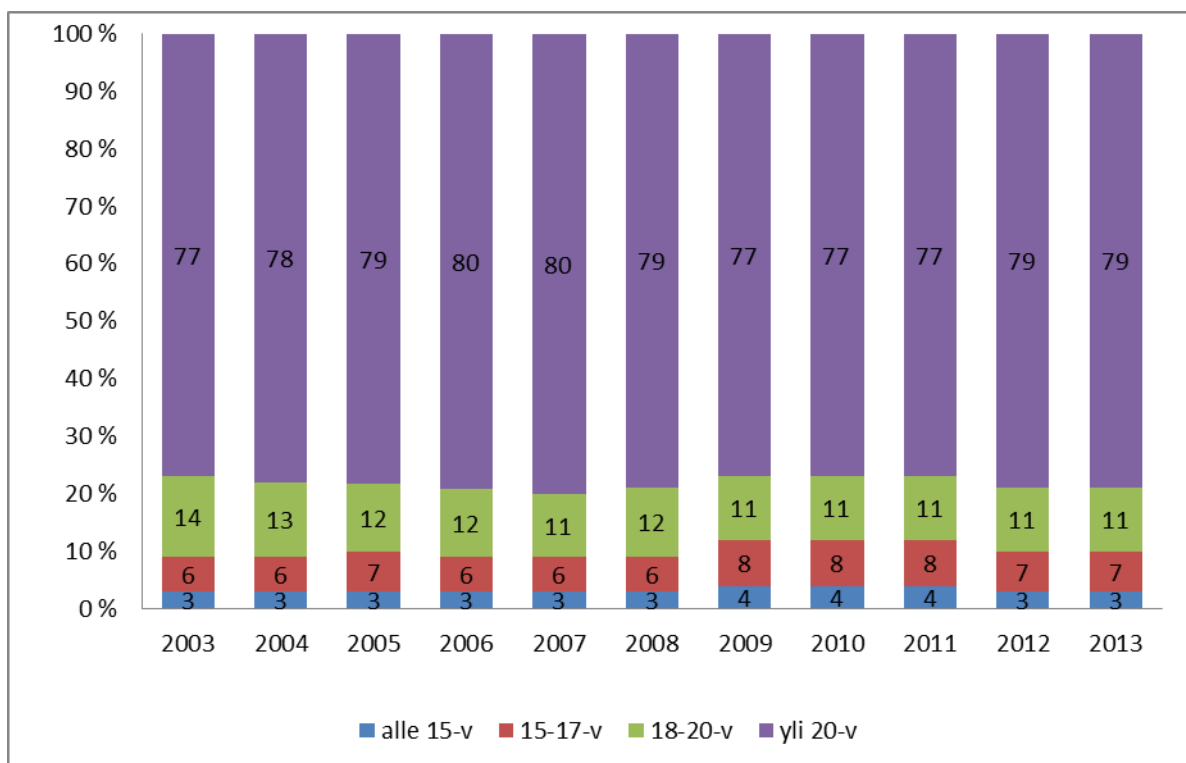
5.1 Nuortentiimin palvelukuvauksen teoriapohja

Haluan kirjoittaa kaikille nähtäväksi syyt, eli teorian siitä, miksi Nuortentiimille kirjoitettiin sellainen palvelunkuvaus kuin kirjoitettiin. Mitä ovat ne asiat, joihin vedoten voidaan sanoa, että juuri tällainen toiminta on rikosten ehkäisyssä tehokasta. Nuortentiimin palvelukuvaus perustuu tietoon siitä, millaisen toiminnan nähdään olevan tehokasta nuorten rikosten ehkäisyssä.

Kansanomaisen, yksinkertaistetun näkemyksen mukaan rikos on teko, joka on määrätty laissa rangaistavaksi (Äärelä 2012, 48). Jos asiaa pohtii sosiologisesta näkökulmasta, rikos olisi teko, joka riippumatta historiallisesta ajasta tai paikasta on normien vastainen ja paheksuttava (Haapasalo 2008, 18). Rikoksesta epäilty puolestaan on henkilö, jonka epäillään syyllistyneen rikolliseen tekoon. Nuorella rikoksesta epäillyllä tarkoitetaan henkilöä, jonka epäillään syyllistyneen rikokseen 15–20-vuotiaana (Rikosoikeus Ri 209). Alle 15-vuotias henkilö ei ole rikosoikeudellisesti vastuussa teoistaan, eli lain määräämää rangaistusta hänelle ei voida määrätä. Mikäli alle 15-vuotias henkilö tekee rikollisen teon, on hänen asemansa esitutkinnassa ”rikolliseen tekoon epäilty”.

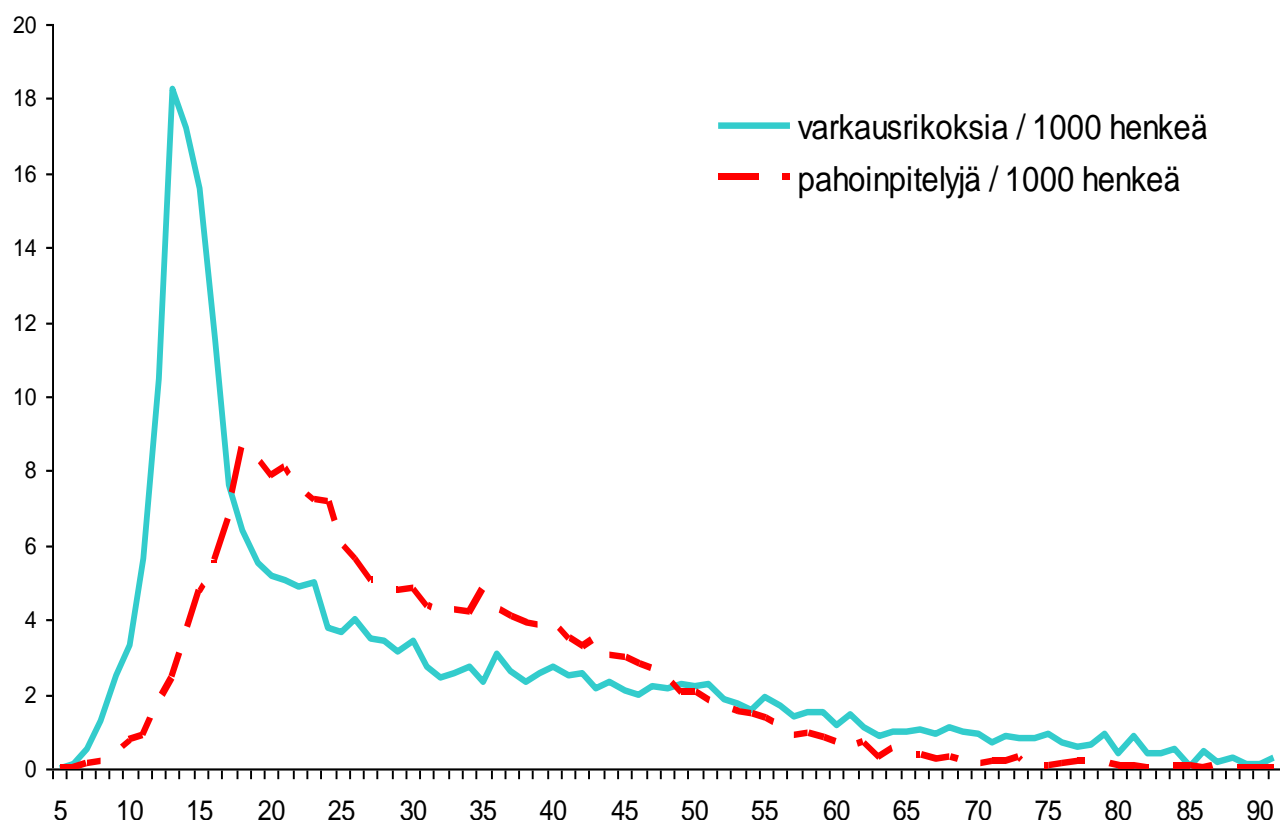
Mielenkiintoista on se, että suomen kielessä on vakiintunut termi ”nuorisirikollisuus”, mutta koskaan ei puhuta esimerkiksi vanhusrikollisista tai aikuisrikollisista. Tämä johtune siitä, että yhteiskunnassamme aikuiset määrittelevät, miten asioita nimitetään ja mitä asioita tulee erityisesti kontrolloida. (Kivivuori 2006, 16–17.) Tilanteen epätasapainoa lisää se, että aikuisyhteiskunnalla on tunnetusti taipumusta liioitella nuorisongelmia. Seikka on merkittävä siksi, että sosiaaliset ilmiöt (kuten nuorten rikollisuus) näyttäytyvät merkittävästi erilaisina eri toimijoille. (Honkatukia, Nyqvist & Pösö 2006, 213–215.) Aikuiset tekevät Suomessa suurimman osan rikoksista. Poliisitilastojen mukaan rikosaktiivisin elämänvaihe sijoittuu ikävuosien 15–20 väliseen aikaan (kuvio 4) (Marttunen & Salmi 2009 ja Salmi 2014, 208).

Taulukko 2. Rikoslakirikoksista epäillyt ikäryhmittäin (Salmi 2014, 208).

Tiedot perustuvat poliisin tietoon tulleisiin rikoksiin ja sen ulkopuolelle jäävät kaikki ne lainvastaiset teot, joista poliisi ei ole tullut tietoiseksi. Poliisin tietoon tulleita rikoksia kutsutaan ilmirikollisuudeksi ja ne teot, jotka jäävät salaan, ovat piilorikollisuutta. Näiden kahden summaa kutsutaan kokonaisrikollisuudeksi. (Kivivuori 2006, 17). Vaikka-kin nuoruus on ihmisen rikollisinta aikaa, on Suomessa Euroopan alhaisin nuorisovankiluku sekä yksi alhaisimmista rikollisuustasoista. (Kuula, Pitts & Marttunen 2006, 315).

Joidenkin rikosnimikkeiden kohdalla tietyt ikäryhmät korostuvat, esimerkiksi myymälävarkauksien osalta aktiivisimmiksi ovat osoittautuneet 13-vuotiaat. Kuvio 4 esittää nuorten yleisimpiä rikosnimikkeitä. Perustellusti voidaan todeta, että 13-vuotiaana ihminen on varkaimmillaan.

Kuvio 4. Nuorten yleisimmät rikosnimikkeet ikäkaaviona (Kivivuori 2006, 16).

Miksi sitten kultainen nuoruus on rautaista rötöstelyaikaa? Biologisen vastauksen tarjoaa aivojen kehittyminen. Nuorten aivot arvostavat välitöntä mielihyvää enemmän kuin aikuisen, siksi riskinotto ja elämyshakuisuus ovat huipussaan teinivuosina. Vaikkakin ihmisen aivot ovat "valmiit" vasta 25-vuotiaana, ovat kognitiiviset kyvyt, kuten looginen ajattelu ja päätöksenteko neurobiologisesti ajateltuna aikuisen tasolla jo 16-vuotiaana. Tuosta iästä alkaen nuoren pitäisi kyetä puntaroimaan tekojaan menestyksekkäästi. (Heikkinen 2015.)

Koska rikoslaissa määritetään rikosoikeudelliselle vastuulle alaikärajaksi 15 vuotta, ei sen nuorempien henkilöiden tekemiksi epäiltyjä rikoksia kirjaudu poliisin tilastoihin yhtä luotettavasti. Nuorten rikokset eivät ole mitenkään stabiili käsite, eikä rikosten määrä ole myöskään vakio eri vuosien välillä. Kiinni jääneiden nuorten määrä riippuu useista eri tekijöistä, esimerkiksi poliisin valvontaan käyttämistä resursseista ja nuorten maailman muutoksista.

Joskus aikuiset näkevät rikokset nuoruuteen kuuluvana ilmiönä, osana normaalia murrosikää. Nuorten omat näkemykset rikollisuuden hyväksyttävyyteen vaihtelevat yhteiskunnallisen tilanteen, esimerkiksi työllistymismahdollisuuksien mukaan. (Kivivuori 2006, 48–49.) Edellä mainittua ajatusta siitä, että rikokset kuuluvat nuoruuteen, sitä että itsensä toteuttaminen on tärkeämpää kuin lakien noudattaminen, kutsutaan vastuun kielloksi. Vanhemmat tai viranomaiset jotka suhtautuvat lasten tai nuorten rikoksiin selittävästi, tyyliin ”pojat ovat poikia”, itse asiassa suosivat nuoren rikollista kehitystä antaen heille neutralisointitekniikoita, tapoja selittää asia hyväksytyksi. ”Ennen vanhaan oli perkele ja riivaus, nykynuorilla on murrosikä, geenit ja niin edelleen”. Tällaiset neutralisaatiot ovat rikollisuutta aiheuttava tekijä. (Kivivuori 2006, 174–175.)

Eri tieteenalojen asiantuntijat ovat esittäneet lukuisia näkemyksiä siitä, mikä altistaa nuoren tekemään rikoksia. Iän lisäksi myös ryhmä, johon nuori kuuluu, vaikuttaa merkittävästi nuoren rikoskäyttäytymiseen. Yleismaailmallisesti on todettu, että nuoret tekevät ryhmässä enemmän rikoksia kuin aikuiset, näin on myös Suomessa (Lehti 2006, 64). Sukupuoli vaikuttaa ryhmäkäyttäytymiseen, etenkin tytöt ovat herkempiä rikoksiin siihen suosiollisessa ryhmässä.

Käyttäytymisgeneettisen tutkimuksen mukaan geneettisillä tekijöillä on ympäristötekijöiden rinnalla merkitystä käyttäytymisen ohjautumisessa. Tutkimusten mukaan ihmisen käyttäytymispiirteistä 30–60 prosenttia määräytyy perinnöllisyyden mukaan. Täten on perusteltua todeta, että käyttäytymistä pohdittaessa on ympäristön lisäksi huomioitava myös geenit. Sosiaalisten normien ja sovittujen sääntöjen rikkomista (rikoksia) voidaan kutsua antisosiaalisuudeksi. Tutkimusten mukaan antisosiaalisuuden periytyvyys on samaa luokkaa kuin persoonallisuuspiirteiden tai kognitiivisten kykyjen, 30–50 prosenttia, eli periytyvyydestä ei ole epäilystä. Kun päiväkodissa antisosiaalisuus näyttäytyy tottelemattomuutena, ilmenee se teini-iässä varasteluna, ilkivalta tai muuna rikollisuutena.

Antisosiaalisuus voidaan jakaa kahteen eri piirteeseen: aggressiiviseen ja ei-aggressiiviseen. Nimensä mukaisesti toinen suuntautuu väkivallan tekoihin, toinen aineellisiin rikoksiin. Miehet syyllistyvät antisosiaaliin tekoihin naisia huomattavasti useammin. Edelleen antisosiaalisuus voidaan jakaa pysyvyyden mukaan nuoruuteen rajoittuvaan ja koko elämän jatkuvaan. Nuoruuteen rajoittuvassa antisosiaalisuudes-

sa rikoksia tehdään ainoastaan teini-iässä. Näyttää siltä, että tähän ryhmään kuuluu jopa yli puolet nuorista, sillä näin suuri joukko syyllistyy yhteiskunnan kieltämiin tekoihin jossain vaiheessa nuoruuttaan. Toisin kuin pysyvä antisosiaalisuus, nuoruuden hurjuus ei ole ilmeisestikään perinnöllistä. Nuoruusiässä ympäristötekijät korostuvat rikoksiin syyllistymisen todennäköisyydessä. Mielenkiintoista on se, että monet eri tutkimustavat osoittavat antisosiaalisesti käyttäytyvien nuorten hakeutuvan toistensa seuraan. Arvioiden mukaan antisosiaaliselle uralle ajautuva kansalainen maksaa yhteiskunnalle 10 kertaa keskimääräistä enemmän. (Jokela 2006, 98–117.)

Antisosiaalisuuteen ja rikollisuuteen altistavia tekijöitä on tutkittu paljon ja ne voidaan luokitella seuraavasti: yksilön ominaisuudet, perhetekijät, kouluun ja toveripiiriin liittyvät seikat, sekä asuinympäristötekijät. Varhain alkanut antisosiaalinen käyttäytyminen ennustaa kroonista rikollista käyttäytymistä aikuisena. (Haapasalo 2006, 123–124.) Yksilön ominaisuudet ja perhetekijät kulkevat usein käsi kädessä. Esimerkiksi äidin raskaudenaikainen terveydentila ja tupakointi, synnytyskomplikaatiot, vanhempien nuori ikä ja perheen heikko taloudellinen asema vaikuttavat toisiinsa. Eniten merkitystä lapsen käytösongelmien ja rikollisuuden suhteen on perheen sisäisellä ilmapiirillä ja ristiriidoilla, ei niinkään huoltajusrakenteilla. (Haapasalo 2006, 126–131.) Tärkeää on muistaa se, että yksikään näistä seikoista ei ole rikollisen käyttäytymisen syy, ainoastaan siihen altistava seikka. Esimerkiksi taloudellisesti haastavassa tilanteessa oleva perhe voi hyvinkin kompensoida rahallisen puutteen hyvällä vanhemmuudella (Haapasalo 2006, 133). Aiemmin mainittu samanhenkisten nuorten hakeutuminen yhteen ilmenee myös parisuhteiden syntymisessä. Koska aggressiiviset yksilöt usein valitsevat vastaavanlaisen kumppanin, saattaa lapsi joutua kokemaan huonoa kohtelua molemmilta vanhemmiltaan. Turvattomat kiintymyssuhteet, kovat kasvatuskäytännöt ja lapsen kaltoinkohtelu saattavat periytyä seuraavalle sukupolvelle. (Haapasalo 2006, 136–137.)

Sosiologian neljä klassista rikollisuusselitystä ovat Janne Kivivuoren (2006, 161) mukaan paineteoria, kontrolliteoria, oppimisteoria ja leimaamisteoria. Muistikaavaksi hän esittää seuraavaa: ensin sosiaaliset paineet luovat rikosmotivaation, sitten yksilö irtautuu sosiaalisesta kontrollista päätyen rikolliseen vertaisryhmään, jossa oppimisprosessit lisäävät rikosmotivaatiota. Lopulta sosiaaliset reaktiot ja leimautuminen sulkevat laillisia mahdollisuuksia ja johtavat pysyvälle rikollisuralle.

Kaikista edellä kerrotuista nuorten rikoskäyttäytymisen syistä voidaan laatia seuraavanlainen lista (Kivivuori & Honkatukia 2006, 345):

- henkilökohtaiset vuorovaikutusalttiudet ympäristöön kanssa
- varhaislapsuuden kasvu ympäristön riskitekijät, väkivalta, epä johdonmukainen ja ankara kasvatus, vanhempien päihteidenkäyttö...
- lapsiperheen sosiaalinen huono-osaisuus ja köyhyys
- rikollisuutta suosiva toveripiiri ja sieltä opitut asenteet
- rangaistukset, jotka heikentävät nuoren kiinnittymistä yhteiskuntaan.

Useimmiten rikoksiin syyllistyneet nuoret ovat kuitenkin aivan tavallisia nuoria, jotka ovat ajattelemattomuuttaan tehneet laittomaksi määritellyn teon. Kirjassaan Nuoruusikä lastenpsykiatri Jari Sinkkonen (2010, 178) toteaa: suuri osa rikollisista on **sad** (surullisia/surkeita), osa on **mad** (psykkisesti sairaita) ja vain pieni osa on **bad** (pahoja).

5.2 Parasta lääkettä, eli mikä avuksi

Lapsen ja nuoren huoltajan käyttämät kasvatustapahtumat ohjaavat lapsen kehitystä. Mikäli lasta ohjataan keskustelemaan, järkeilevään suuntaan ja hänen tunteisiinsa suhtaudutaan empaattisesti, on hänellä paremmat edellytykset sanallistaa tunteitaan ja sisäistää vanhempien ohjeita osaksi omaatuntoaan. Tällöin lapsen käyttäytymisen hallinta, sosiaaliset taidot ja empatia kehittyvät ja antisosiaalisen käyttäytymisen riski pienenee. (Haapasalo 2006, 139.)

Jaana Haapasalon (2006, 146–147) mukaan lapsia ja nuoria epäsuotuisalta kehitykseltä suojaavat tekijät voidaan jakaa kolmeen ryhmään:

1. Yksilölliset erot haavoittuvuudessa. Temperamenttipiirteistä impulsiivisuus, elämyshakuisuus ja pelottomuus ovat yhteydessä antisosiaalisuuteen. Rikoksilta suojaavia piirteitä ovat vetäytyvyys, pelokkuus ja ujous. Kasvatuksessa osoitettu lämpö, kodin virikkeet ja lasten myönteiset temperamenttipiirteet edistävät lasten suotuisaa kehitystä. Haavoittuvuustekijäksi voidaan nimetä myös sukupuoli, sillä poikien riski antisosiaalisuuteen on suurempi. Toisaalta on esitetty, että ri-

koksia tekevien tyttöjen lapsuus on ongelmallisempi eli tyttöjen väkivaltainen kehitys edellyttää vakavampia riskejä kuin poikien.

2. Myönteiset, riskitekijöiden vaikutusta kompensoivat elämäntapahtumat. Onnistuminen koulussa, hyvä harrastus tai vaikka terapeutin interventio voivat olla tällaisia hyviä tapahtumia nuoren elämässä.
3. Perheympäristöön sisältyvä suoja, turvallinen ja pysyvä kiintymyssuhde sekä hyvä vanhemmuus ja kasvatuskäytännöt. Tällainen kiintymyssuhde voi syntyä myös muun turvallisen aikuisen kanssa, esimerkiksi isovanhemman tai päiväkodin hoitajan kanssa. Etenkin nuoruvaiheessa myös toveripiirin vaikutus on merkittävä.

Tietoisuus näistä riski- ja suojatekijöistä on tärkeää laadittaessa rikoksia ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä ja ohjelmia. Ennaltaehkäisyohjelmien tulisi kohdentua keskeisiin riskitekijöihin, alkaa riittävän nuorista ja kestää tarpeeksi pitkään (Haapasalo 2006, 148). Erityisen tärkeää on tunnistaa ne nuoret, joiden rikoskäyttäytyminen ei ole ohimenevää, vaan osa laajempaa kokonaisuutta. Mitä aiemmin ongelmat havaitaan ja niihin puututaan, sitä kattavammat mahdollisuudet tukitoimiin on käytettävissä. Mitä lievemmillä tukitoimilla nuori tulee autetuksi, sitä vähemmän hän leimautuu, eikä varsinaisia rangaistuksia välttämättä tarvitse käyttää. Etenkin vuorovaikutusongelmista kärsiviä nuoria tulisi tukea esimerkiksi koulussa, sillä tämä edistäisi heidän integroitumistaan yhteisöön. (Salmi 2006, 204.)

Jos ja kun ajatellaan, että nuori oppii rikoksia ja rikollisia ajatusmalleja toisilta ihmisiltä, voidaan uskoa myös ”pois opettamiseen”. Kyse on yksinkertaisesti siitä, että nuorelle rikoksentekijälle opetetaan, ettei omista rikoksista voi syyttää muita, tuntemattomiltakaan varastaminen ei ole oikein ja niin edelleen (Kivivuori 2006, 175).

Sosiaalinen pääoma tarkoittaa ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa syntyvää resurssia ja verkostoitumista, joka auttaa heitä saavuttamaan päämääriään ja lisää heidän hyvinvointiaan. Tällainen pääoma nähdään pääasiassa ihmisiä yhdistävänä voimavarana, ei niinkään eriarvoisuuden lähteenä. Sosiaalinen pääoma voi olla joko positiivista tai negatiivista. Mikäli positiivista sosiaalista pääomaa on vähän, altistaa se ihmisen rikoksille. Negatiivisella pääomalla tarkoitetaan yhteisöllisyyttä joka tukee rikollista elämäntapaa. (Salmi 2006, 187–191.) Lasten ja nuorten sosiaalinen pääoma

voidaan jakaa saatuun ja rakennettuun pääomaan. Saatu tulee perheestä ja sen arvoista sekä normeista, rakennetun nuori hankkii itse. Lasten ja nuorten verkostot rakentuvat yleensä kodin, koulun ja asuinympäristön muodostamien suhdeverkostojen ympärille. Teini-iässä vertaisryhmien merkitys ylittää vanhempien ja koulun vaikutukset. Mikäli nuorella ja hänen ympäristöllään on riittävästi tukevaa, positiivista sosiaalista pääomaa, esimerkiksi vanhemmat kykenevät ajallisesti ja laadullisesti ohjamaan hänen vapaa-aikaansa, vähentää se merkittävästi nuoren ajautumista rikoksien pariin. (Salmi 2006, 192–194.) Rikoksiin taipuvaiset henkilöt viihtyvät toistensa seurassa ja luovat siten negatiivista sosiaalista pääomaa toisilleen. Mitä nuoremasta henkilöstä on kyse, sitä varmemmin rikokset tehdään toisten seurassa. (Salmi 2006, 198–200.) Tämä negatiivinen pääoma on yhteydessä antisosiaalisuuteen, joka taas on yhdistettävissä elämänaikaiseen rikoskäyttäytymiseen.

Narratiivisessa analyysissä on havaittu, että lapsuuden ja nuoruuden traumaattisilla kokemuksilla on yhteys aikuisiän aggressiiviseen, rikolliseen ja antisosiaaliseen elämäntapaan. Narratiivisessa, ”tarinoittavassa” lähestymistavassa voidaan hahmottaa rikokseen syyllistyneen elämäntarinaa etsimällä sieltä merkittäviä, kriittisiä kohtia, joissa henkilö määrittää itseään suhteessa muihin ihmisiin ja omiin tavoitteisiinsa. Mikäli henkilö kykenee hahmottamaan omaa osuuttaan elämässään ja ymmärtää mahdollisuutensa muuttaa elämäntapaansa, mahdollistuu rikoskierteen katkeaminen tai jopa loppuminen. (Honkatukia ym. 2006, 228.)

Rikosten torjunnalle paras ja edullisin keino on varmasti ennaltaehkäisy. Rikosten ennaltaehkäisytyö alkaa kotoa ja päiväkodeista, joissa vaikutetaan yksittäisten lasten toimintamalleihin ja ajatustapoihin. Lasten kasvaessa ja siirtyessä kouluun tulee koulusta luontevin ja oleellinen vaikutuskanava nuoriin yksilöinä ja ryhmänä. Kouluissa tehtävä valistustyö ja vaikuttaminen kohdistuvat kaikkiin oppilaisiin yhtäläisesti, ja siksi koulu on otollinen ympäristö rikosten torjunnalle (Savolainen 2006, 235). Mikäli aikaa olisi käytettävissä riittävästi, ovat kognitiivis-behavioraalisiin lähestymistapoihin pohjautuvat, käytännönläheiset menetelmät sosiaalisten taitojen kehittämiseksi osoittautuneet erityisen tehokkaiksi tavoiksi vähentää rikollista ja aggressiivista käytöstä. Pelkästään kirjalliseen materiaaliin ja luokassa tapahtuvaan opetukseen perustuvat tunnit eivät ole tuottaneet lupaavaa tulosta. (Savolainen 2006, 239.) Tällainen pitkäjänteinen työskentelytapa, jossa nuoret saavat säännöllisesti palautetta toiminnas-

taan ja uusista toimintatavoista, onnistuu lähinnä pienluokkatoiminnassa. Etenkään yläkoulujen aineopetusjärjestelmä ei juuri mahdollista tällaista interventiota. Mikäli koululla kärsitään antisosiaalisuudesta, on havaittu, että koko koulua koskevat kollektiiviset interventiot ovat tehokkaampia kuin oppilaskeskeiset menetelmät. Voidaan perustellusti todeta, että on helpompaa muuttaa monia ihmisiä vähän kuin muutamaa ihmistä paljon. Onnistuneen intervention kaksi tärkeintä ja keskeisintä ominaisuutta ovat varhainen puuttuminen ja toimenpiteiden monitahoisuus. Sekä yksilö, että koulukohtaiset interventiot onnistuvat parhaiten, mikäli mahdollisimman moni lasten kasvatukseen liittyvä osapuoli osallistuu hankkeen toteuttamiseen. (Savolainen 2006, 240–245.)

Jos tätä samaa asiaa haluaa lähestyä mekaanisemmin, teknisesti ajatellen, voidaan puhua esimerkiksi termistä tilannetorjunta. Tilannetorjunta perustuu rutiinotoimintojen teoriaan. Rutiinotoimintojen teorian mukaan rikos edellyttää valvomattoman tilan tai tilanteen, sopivan uhrin ja motivoituneen tekijän. Tilannetorjunta lähtee siitä, että jos yksi kolmesta muuttujasta puuttuu, rikosta ei tapahdu. (Kivivuori & Honkatukia 2006, 351.) Miten yhteiskunta voi näihin muuttujiin vaikuttaa? Vastauksia löytyy varmasti paljon, jos niitä halutaan löytää. Yhtenä esimerkkinä ovat nuorille tarjottavat nuorisotilat, joissa valvomattomia hetkiä ei lähtökohtaisesti synny ja rikokset siten jäävät syntymättä. Jokainen vanhempi voi omalta osaltaan ja voimavarojensa puitteissa osallistua talkoisiin. Kivivuoren ja Honkatukian (2006, 359) mukaan lapsikeskeinen vanhemmuus, hallitut juomatavat, lasten valvonta ja pidättäytyminen lasten ruumiillisesta rankaisemisesta sopeuttavat lapsia yhteiskunnan normeihin.

Siinä missä lastensuojelu ja rikosoikeus ovat aiemmin toimineet selkeästi erillään omine tehtävineen, painotetaan nykyisin viranomaisyhteistyötä ja moniammatillisuutta nuorten ongelmiin puuttumisessa (Kivivuori & Honkatukia 2006, 348). Eräs helpoimmin järjestettävistä tavoista ehkäistä nuorten julkirikoksia on puuttua heidän julkijuopotteluunsa. Koska nuorten rikokset tapahtuvat useimmiten päihtyneenä, voidaan ajatella yksinkertaistaen niin, että jos nuori ei päihdy, hän ei myöskään tee rikoksia.

6 Palvelukuvaus

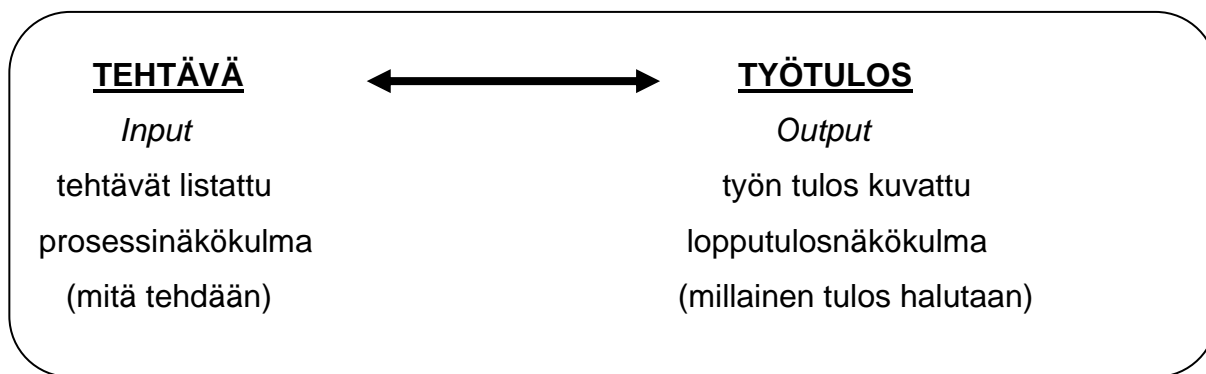
Palvelukuvauksella tarkoitetaan yleistä kuvausta työtehtävistä tietyssä työkohteessa. Palvelukuvaus on työväline työntekijälle, työnantajalle sekä myös työntilaaajalle, eli asiakkaalle. Palvelukuvauksella pyritään luomaan selkeä ja läpinäkyvä yhteisymmärrys sopijaosapuolten välille siitä, mitä ollaan tekemässä tai tilaamassa. (Tuomela 2002.) Tällaista yhteisymmärrystä tarvitaan ainakin seuraavissa tapauksissa (Savolainen 2012, 1):

- kun hankitaan tai myydään palveluja
- arvioitaessa palveluiden tuottamisen hintaa
- tehtäessä toimintaa läpinäkyväksi asiakkaille
- kehitettäessä palveluja vastaamaan asiakkaan tarpeisiin.

Mikäli palvelukuvaus on onnistunut, lisää se organisaation luotettavuutta, uskottavuutta ja hyvää imagoa. Paitsi business-maailmassa, on tämä tärkeää myös työskenneltäessä vaikeissa elämäntilanteissa olevien ihmisten, esimerkiksi lastensuojelun asiakkaiden kanssa – puhuttaessa veronmaksajien rahoista. (Savolainen 2012, 1.) Hyvä palvelukuvaus avaa palvelusta seuraavat asiat:

- palvelukokonaisuuden nimi
- kenelle palvelu on tarkoitettu
- mitä palvelun avulla halutaan saavuttaa
- palvelun sisältö
- vaatimukset palvelun laadulle
- palvelun onnistumisen arviointiperusteet
- palvelun kustannukset (Savolainen 2012, 3).

Vakiintuneen käytännön mukaan palvelujen kuvaaminen jaetaan tehtävä- ja lopputuloskuvauksiin (input ja output). Tämä on etenkin asiantuntijapalveluissa huomattavan helppo keino päästä sopimusosapuolten väliseen yhteisymmärrykseen. (Tuomela 2002.)

Kuvio 5. Palvelujen kuvaaminen Tuomelan (2002) mukaan.

Jotta moniammatillisen työryhmän palvelukuvausta voidaan kehittää, pitää tietää mitä kukin työntekijä koulutuksensa kautta osaa ja mitä hänen oletetaan työtehtävänsä puolesta tekevän. Tästä syystä on pohdittava asiaa myös perinteisesti työnkuvan kautta. Työnkuva eli työnkuvaus on kuvaus työhön kuuluvista tehtävistä. Työnkuva on kuvaus siitä, mitä työntekijän tulee tehdä täyttääkseen työnantajan työlle asettamat tavoitteet. Työnkuva vaihtelee työtehtävistä riippuen ja työntekijät tuovat tehtäviinsä myös oman persoonansa, joka vaikuttaa suoritteiden määrään ja laatuun. (Viitala 2004.) Nuortentiimin kohdalla voidaan asiaa tarkastella ammattialoittain, nuorisolain, poliisi- ja sosiaalityön kannalta. Nuorisolain (Nuorisolaki 2006, 1. luku 1.§) mukaan nuorisotyöllä tarkoitetaan nuorten oman ajan käyttöön kohdistuvaa aktiivisen kansalaisuuden edistämistä samoin kuin nuorten sosiaalista vahvistamista, nuoren kasvun ja itsenäistymisen tukemista sekä sukupolvien välistä vuorovaikutusta.

Sosiaali- ja terveysministeriön mukaan sosiaalityö on sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön suorittamaa ohjausta, neuvontaa, sosiaalisten ongelmien selvittämistä ja tukitoimien järjestämistä. Sosiaalityön tarkoitus on vahvistaa tuen tarpeessa olevien kansalaisten voimavaroja ja tukea yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen omaehtoista toimintaa ja selviytymistä. Lisäksi pyritään ehkäisemään syrjäytymistä ja ratkaista sosiaalisia ongelmia ja tukea yhteisöjen hyvinvointia ja sosiaalista turvallisuutta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2014.)

Poliisin työ on vaikeasti kuvattavissa, koska työtehtävien kirjo on hyvin laaja. Poliisilain ensimmäisen luvun 1.§ mukaan poliisin tehtävänä on oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä ri-

kosten ennalta estäminen, paljastaminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen. Poliisi toimii turvallisuuden ylläpitämiseksi yhteistyössä muiden viranomaisten sekä yhteisöjen ja asukkaiden kanssa ja huolehtii tehtäviinsä kuuluvasta kansainvälisestä yhteistyöstä. Lisäksi poliisi suorittaa lupahallintoon liittyvät ja muut sille laissa erikseen säädettyt tehtävät sekä antaa jokaiselle tehtäväpiiriinsä kuuluvaa apua. (Poliisilaki 2011, 1 §.) Kansantajuisesti selitettynä peruspoliisityö jakautuu järjestys- (nykyisin valvonta- ja hälytystoimintasektori) ja rikospoliisiin (nykyisin rikostorjuntasektori) sekä lupahallintoon. Nämä kaikki sisältävät poliiseille useita erilaisia työtehtäviä, joista useat vaativat lisä- tai erikoiskoulutusta.

7 Opinnäytetyön lähtökohdat

7.1 Kehittämishankkeen toimintaympäristö

Kontekstina opinnäytetyössäni on Joensuun kaupungin ja Itä-Suomen poliisilaitoksen yhteinen moniammatillinen Nuortentiimi. Nuortentiimi on toiminut vuodesta 2000 alkaen, ennaltaehkäisten nuorten rikoksia ja tehden korjaavaa työtä. Nuortentiimillä ja poliisilla on oikeastaan sama perustehtävä; turvallisuuden ja turvallisuudentunteen tuottaminen, rikollisuuden ja järjestyshäiriöiden vähentäminen ja ehkäisy. Molemmat tahot pyrkivät hoitamaan nämä tehtävät kansalaisläheisesti, laadukkaasti ja tehokkaasti. Ero muodostuu siitä, että Nuortentiimin perusasiakkaita ovat alle 15-vuotiaat lapset ja nuoret vanhempineen, eikä poliisi normaalisti juuri käytä aikaa näihin rikosvastuukääh nuorempiin.

Joensuun kaupungin ja poliisiaseman yhteisen moniammatillisen Nuortentiimin historia juontaa 1990-luvulle ja Joensuun silloiseen maineeseen Suomen ”skinipääkaupunkina”. Eräänä monista toimenpiteistä rasistisesti käyttäytyvien nuorten hillitsemiseksi kokeiltiin silloisen kaupungin jengityön ja Joensuun kihlakunnan poliisilaitoksen työntekijöiden työparitoimintaa. Kun ilmirasistinen toiminta Joensuusta 1990-luvun lopulla hävisi, nähtiin kuitenkin tämän työparikokeilun olleen tuloksekasta ja sen työ suunnattiin rasismista kaikkeen nuorten tekemään rikollisuuteen. Samassa yhteydessä Nuortentiimiksi nimettyyn työryhmään lisättiin myös sosiaalityöntekijän työpanos,

jonka lisäksi tiimin asiakkaille saatettiin tarvittaessa tarjota myös perheterapeutin palveluita. Tällaisena kolmen hengen tiiminä toiminta alkoi tammikuussa 2000. Vuonna 2002 tiimin jengityöntekijän siirryttyä muihin tehtäviin siirtyi vastaava työtehtävä kaupungin peruspalveluilta (jengityö) nuorisotoimelle ja tehtävänimikkeeksi muodostui erityisnuorisotyöntekijä. Seuraava muutos tiimissä koettiin vuodenvaihteessa 2003–2004, kun tiimiä vahvistettiin toisella poliisilla. Edelleen työryhmän koko kasvoi 2005, kun sosiaalipalveluiksi muuttunut peruspalvelu antoi tiimin käyttöön puoliaikaisen sosiaaliohjaajan toimen. Seuraavat seitsemän vuotta tiimi toimi viiden hengen vahvuudella: nuorisopalveluilta erityisnuorisotyöntekijä, poliisilta kaksi konstaapelia ja sosiaalipalveluilta sosiaalityöntekijä sekä sosiaaliohjaaja. Syksyllä 2013 sosiaalitoimi siirsi sosiaalityöntekijän vakanssin sijaishuoltoon, jolloin nykyinen nelihenkinen Nuortentimi muodostui. Alusta alkaen Nuortentimin tehtävänä on ollut nuorten rikosten ennaltaehkäisy ja rikoskierteiden katkaisu.

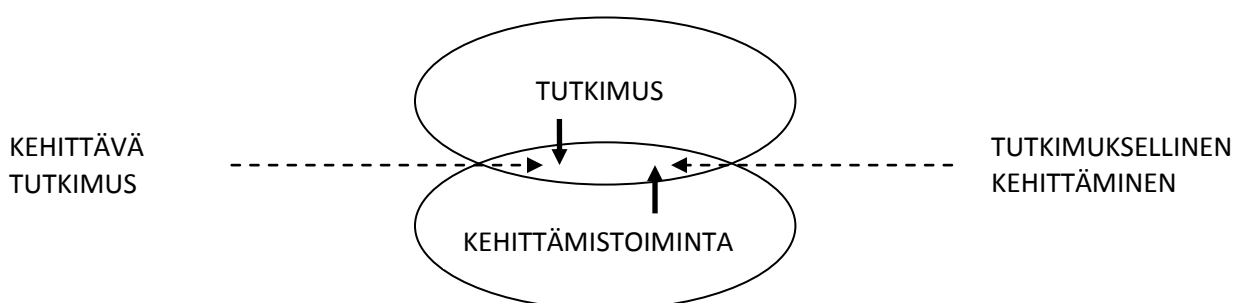
Eräänlaisena virstanpylväänä Nuortentimin taipaleella on Helsingin Sanomissa 6. tammikuuta 2008 julkaistu pääkirjoitus, jossa todetaan seuraavaa: ”Järjestyspoliisi joutuu usein tekemisiin sosiaalisten ongelmien kanssa, jotka eivät kuitenkaan ole poliisin ominta toiminta-aluetta. Sen vuoksi joillakin poliisiasemilla on sosiaalityöntekijä. Hänen tehtävänä on asioida etenkin nuorten kanssa. Joensuussa toimii Nuortentimi, jossa kaksi poliisia ja kaksi sosiaalityöntekijää tekee ryhmänä ennalta ehkäisevää työtä nuorten keskuudessa. Tiimi myös tutkii alaikäisten tekemiä rikoksia ja välittää tietoa vanhemmille. Mallia kannattaisi kokeilla myös muissa poliisilaitoksissa”. (Helsingin Sanomat 6.1.2008, A2.) Hyvällä syyllä voidaan todeta, että Joensuun Nuortentimi on toiminut ladun aukaisijana nykyiselle, Päijät-Hämeen lanseeraamalle Ankkuri-toiminnalle.

7.2 Kehittämishankkeen tavoite ja kehittämistehtävä

Kehittämishankkeen tavoitteena on löytää parhaiten toimivat tavat ennaltaehkäistä ja korjata nuorten rikoskierteitä. Tämän tavoitteen takaa löytyy monivaikutteisia toiveita siitä, että yksittäiset nuoret pääsevät kiinni opiskelu- ja työelämään eivätkä he syrjäytyisi yhteiskunnasta. Jos tähän tavoitteeseen päästään, on sillä suoria vaikutuksia yksilöiden, perheiden ja koko yhteiskunnan hyvinvointiin ja turvallisuuteen.

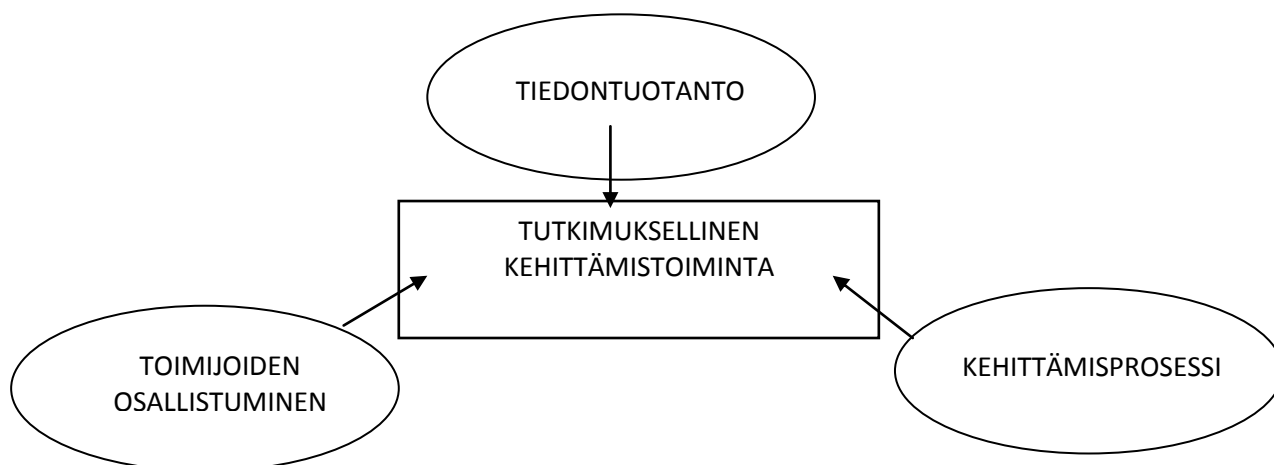
Opinnäytetyössäni kehitettiin Nuortentiimille toimenkuva/palvelukuvaus, joka palvelee kaikkia kolmea taustaorganisaatiota ja sitä kautta nuoria asiakkaitamme. Nuorten syrjäytymistä ehkäisevässä toiminnassa keskeistä on se, miten toiminnassa mukana olevat hallinnonalat tulkitsevat toiminnan tavoitteen ja millä toimenpiteillä tavoitteen saavuttamiseen päästään (Valtiontalouden tarkastusvirasto (VTV) 2007, 21). Tästä syystä on ensiarvoisen tärkeää, että tavoitteet ja niihin tähtäävät toimenpiteet on yhdessä sovitettu ja niihin voidaan sitoutua. Tähän tämä opinnäytetyö juuri tähtää, yhdessä sovitun toimenkuvan luomiseen. Tuotoksen tulee olla linjassa aiemman tutkimustiedon kanssa. Teoriasta nousee tietoa siitä, miten nuorten rikoksiin tulisi ennakoiden puuttua. Tätä tietoa tulee hyödyntää palvelukuvauksen laatimisessa.

Opinnäytetyön ohjeen mukaisesti ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyön tavoitteena on kehittää valittua työn kohdetta ja osoittaa kykyä soveltaa tutkimustietoa. Lisäksi opinnäytetyössä tulee käyttää valittuja menetelmiä työelämän ongelmien erittelyyn ja ratkaisemiseen sekä osoittaa valmiutta itsenäiseen vaativaan asiantuntijatyöhön. (Karelia ammattikorkeakoulu 2015.) Opetus- ja kulttuuriministeriön sivuilla todetaan, että ammattikorkeakouluissa tehtävä tutkimus on työelämän tarpeista lähtevää soveltavaa tutkimus- ja kehitystyötä (Opetus- ja kulttuuriministeriö). Molemmissa lähteissä nostetaan esiin kehitys- ja tutkimustyön yhteyttä. Tätä kahden näkökulman kohtaamista kuvataan mainiosti Toikon ja Rantasen (2009, 21) kirjassa Tutkimuksellinen kehittämistoiminta seuraavalla kuviolla:

Kuvio 6. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta (Toikko & Rantanen 2009, 21).

Kuvio tuo selkeästi esille näiden kahden orientaation yhteyden toisiinsa. Kehittävän tutkimuksen ja tutkimuksellisen kehittämisen ero muodostuu lähinnä siitä, kummasta tulosuunnasta asiaa lähestytään. Omassa opinnäytetyössäni kyse on tutkimuksellisesta kehittämistoiminnasta, jonka lähtökohtana on kehittäminen ja jossa hyödynnetään tutkimusta. Toikko ja Rantanen (2009, 10) kuvaavat tutkimuksellisen kehittämistoiminnan menetelmällisiä näkökulmia seuraavasti.

Kuvio 7. Tutkimuksellisen kehittämistoiminnan menetelmällisiä näkökulmia (Toikko & Rantanen 2009, 10).

Nämä kaikki kolme näkökulmaa ovat tärkeässä osassa tässä opinnäytetyössä. Pää tavoite on kehittää Nuortentiimille kauan kaivattu palvelunkuvaus, jonka kehittämisprosessissa toimijoiden osallistumisella ja osallisuudella on ratkaiseva rooli. Myös tiedontuotanto on vahvasti kuvassa mukana, sillä prosessissa saamme teoretietoa sisäänpäin siitä, miksi nämä palvelut ovat hyviä, ja käytännöntietoa ulospäin siitä, miten palveluja voidaan tehokkaasti tuottaa. Toimijat, tässä tapauksessa kehittämisryhmän jäsenet ja heidän kauttaan työyhteisöt osallistettiin kehittämiseen jo hyvissä ajoin. Hyvällä ennakkoinformaatiolla ja henkilökohtaisilla yhteydenotoilla sain jokaiseen palaveriin ainakin yhden jokaisesta organisaatiosta. Voitaisiin ajatella, että organisaatioiden läsnäolo prosessissa oli sataprosenttinen.

Oma roolini tutkimuksellisen kehittämistoiminnan kehittäjänä on samantapainen kuin toimintatutkimuksen tutkijalla. Olen mukana prosessissa aktiivisena toimijana ja vaikuttajana, eikä minun tarvitse olla ulkopuolinen tai neutraali. (Heikkinen 2007, 20–21.)

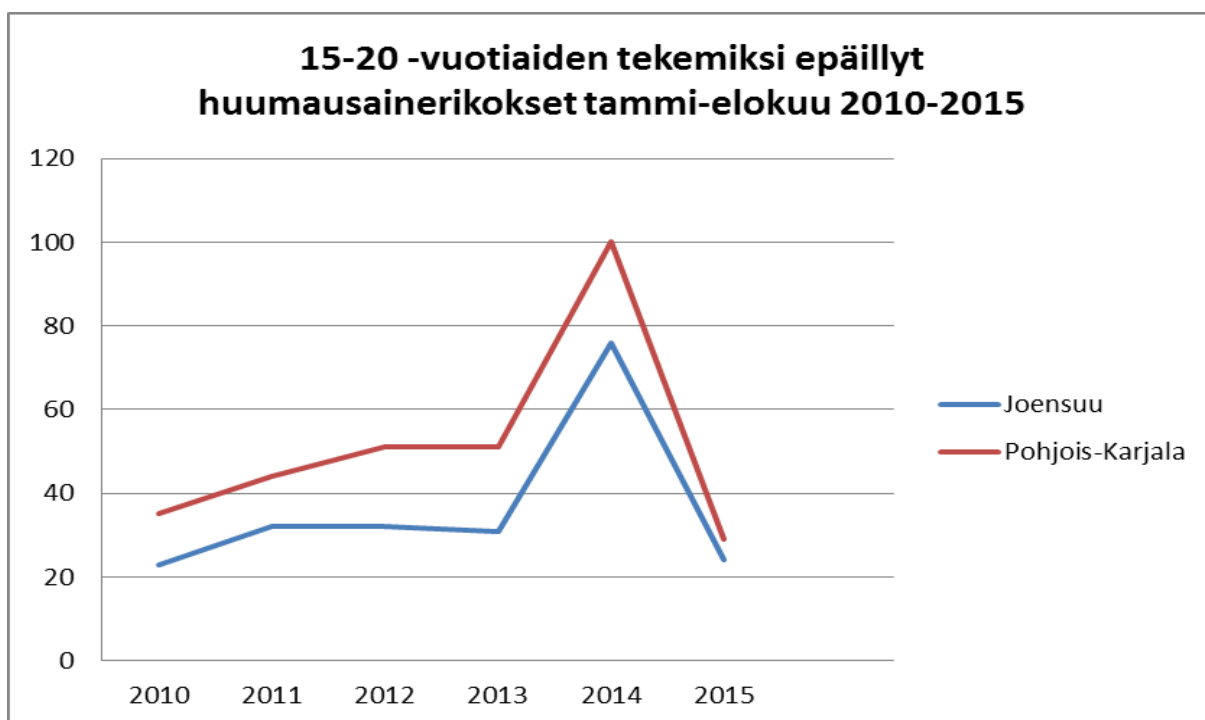
8 Kehittämishanke: Nuortentiimin palveluskuvaus

8.1 Motiivi

Olen työskennellyt Joensuun kaupungin nuorisopalveluiden palveluksessa, Nuortentiimissä vuodesta 2003 alkaen. Jo sitä ennen olin aiemman työpaikkani puitteissa tutustunut Nuortentiimin toimintaan ja pitänyt sitä erittäin hyvänä työmallina. Työurani aikana olen useamman kerran opiskellut työn ohessa ja kokenut saavani siitä uutta virtaa myös työhöni. YAMK-opintojeni opinnäytetyön halusin alusta asti suunnata omaan työpaikkaani, tarkoituksena kehittää ja perustella sen toimintaa. Tämä perustelutarve nousee siitä, että kuluneiden vuosien saatossa talouden kurimukset ovat heiluttaneet myös Nuortentiimiä, päättäjien arvioidessa toiminnan tuloksellisuutta. Kirjoittamalla auki toimintamme palvelukuvauksen ja sen perusteena olevan teorian, toivon a) tuottavani asiallista, hyvin perusteltua tietopohjaa paikkakunnille, joilla vastaavaa toimintaa pohditaan, käynnistellään tai ylläpidetään, b) vakautta omaan työyhteisöni.

Todettakoon heti se, että Nuortentiimin toiminnan taloudellista, ennaltaehkäisevää tai korjaavaa tuottavuutta on äärimmäisen vaikea näyttää faktisesti toteen, sillä rinnakaista, muutoin identtistä todellisuutta ilman Nuortentiimiä ei ole olemassa. Mikä osuus tällaisella moniammatillisella toiminnalla yksilöön tai yhteisöön on, jää tässä opinnäytteessä pimentoon. Esimerkkinä tästä tuloksellisuuden todistettavuuden haasteesta esitän seuraavan kaavion. Poliisi Ammattikorkeakoulu ylläpitää poliisin valtakunnallista tulostietojärjestelmää. Tästä PolStat-järjestelmästä voidaan hakea tietoa monista eri tietojärjestelmistä, liittyen esimerkiksi rikoksiin tai hälytystehtäviin. (Poliisi Ammattikorkeakoulu) Poliisin tilastopalvelun tietoihin perustuen tilastollisesti ”normaaliksi” Joensuun 15–20 -vuotiaiden ikäryhmässä on muodostunut noin 30–40 huumausaine-tyyppistä rikosta vuodessa. Vuosi 2014 osoittautui poikkeukselliseksi, sillä silloin rikoksia kirjautui peräti 129 kappaletta. Tämä valtava nousu herätti muun muassa Nuortentiimin toimenpiteisiin. Alkuvuodesta 2015 pidimme huumausainevalistusta yli 5000 nuorelle. Tilasto on saatu kääntymään, mutta kenen ansiosta? Kuviossa on huomioitava se, että kyseessä ei ole vuosikaavio, vaan tammi–elokuu-aikaväli.

Taulukko 3. Alle 21-vuotiaiden huumausainerikoksia 2010–2015 (Poliisin tilastopalvelu).

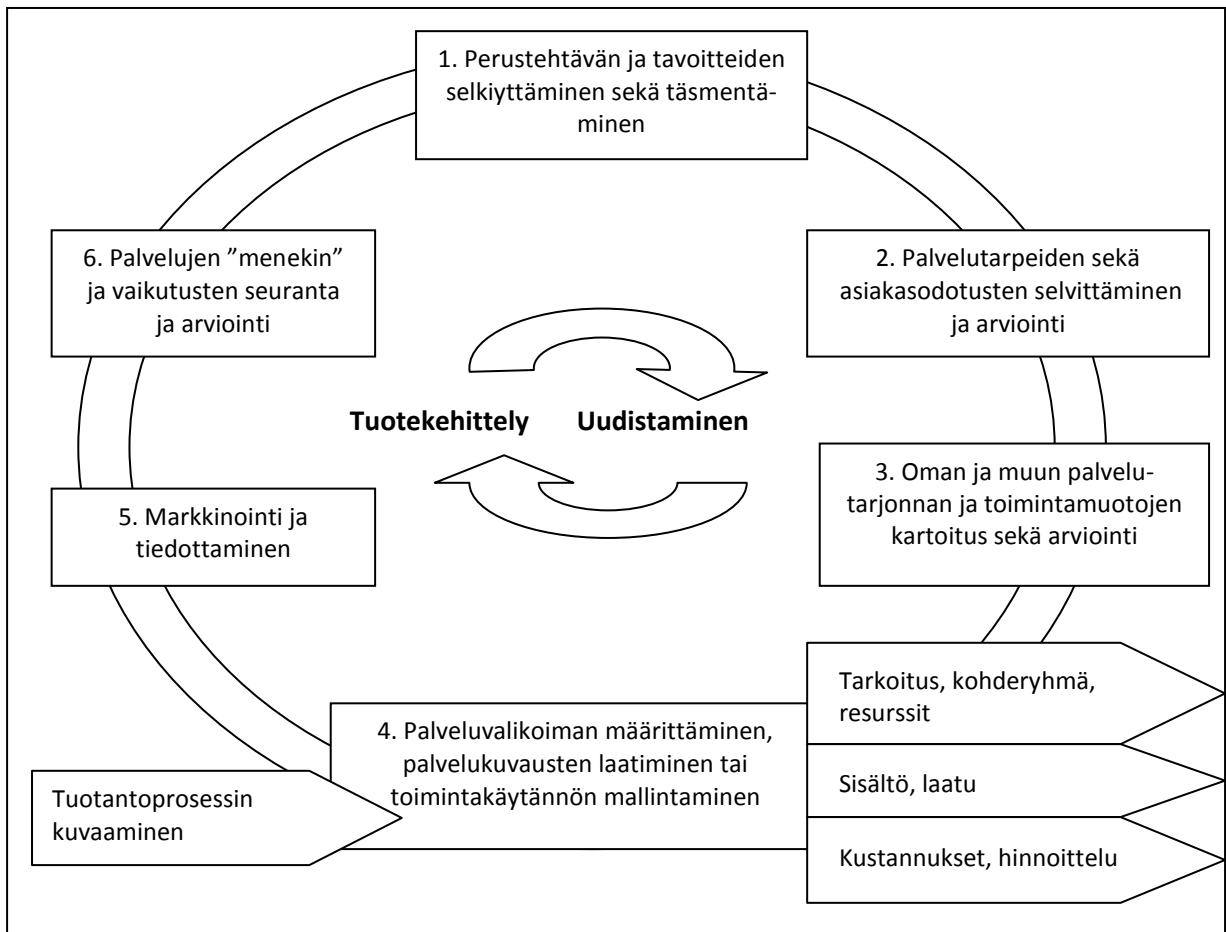
Jokainen nuori tekee omia ratkaisuitaan omista lähtökohdistaan, monien eri muuttujien vaikutuksesta. Eräänlaisen näytön kuitenkin muodostaa 26.2.2008 sanomalehti Karjalaisessa julkaistu rikos- ja prosessioikeuden professori Matti Tolvasen lausunto: ”Kahden poliisin ja kaupungin sosiaali- ja nuorisotyöntekijän Nuorten tiimi on saanut katkaistua monen nuoren rikoskierteen. Tiimin työ näkyy rikostilastoissa...”.

8.2 Kehittämishankkeen aikataulu ja prosessi

Ylemmän ammattikorkeakoulun opinnäytetyöni ensimmäinen tapahtuma oli 5.9.2013, kun opintojen aloituspäivänä korostettiin opinnäytetyön varhaisen aloituksen etuja. Jo tuossa vaiheessa halusin toteuttaa kehittämishankkeen Nuortentiimiin liittyen, muutoin aihe oli vielä fokuoimaton. Todettakoon jo tässä vaiheessa, että pyrin pitämään muut Nuortentiimin työntekijät koko ajan tietoisina siitä, mitä olen tekemässä ja halusin heidän kokevan olevansa osallisia prosessissa.

Sisäasiainministeriö (2013, 43) on linjannut, että pitkälti Nuortentiimiä vastaava Ankuri-malli tulee ottaa käyttöön valtakunnallisesti poliisilaitoksilla vuonna 2014. Alun perin pohdin mahdollisuutta tutustua, vertailla ja kehittää jo olemassa olevia vastaavalla työnkuvalla olevia moniammatillisia, nuorten rikollisuutta hillitsemään pyrkiviä työryhmiä. Tästä suunnitelmasta luovuin saatuani 8.9.2014 opinäytetyö-ohjausryhmän tapaamisessa valaistuksen selvittää oman työyksikköni taustayhteisöiden näkemyksiä tiimin toimenkuvasta ja sen jälkeen kehittää sitä vastaamaan näitä toiveita ja ennalta kerättyä tutkimustietoa. Tästä syyskuisesta tapaamisesta voidaan ajatella kehittämishankkeen alkaneen.

Nuortentiimin palvelukuvauksen kehittämisessä toteutui varsin hyvin Kuntaliiton tuotteistushankkeen myötä luotu ”tuotteistusprosessin vaiheita”-malli. Mallissa tuotteistusprosessi muodostuu useista vaiheista, jotka toteutuvat seuraavan kaavion mukaisesti (Savolainen 2012):

Kuvio 8. Tuotteistusprosessin vaiheita (Savolainen 2012).

Tähän kuvioon verrattuna suurimmat poikkeamat liittyvät siihen, että Nuortentiimi on ollut toiminnassa jo vuodesta 2000 eli perustehtävä on kyllä ollut pitkään tiedossa ja palveluiden ”menekistä” on vuosien varrella kertynyt tilastoa. Johtuen palveluiden viranomaisluonteesta, ei varsinaista markkinointia sanan perusmerkityksessä ole tarvinnut tehdä. Nuortentiimin tapauksessa prosessi piirtyi seuraavaan järjestykseen:

1. Perustehtävän ja toimintatapojen kehittyminen (alkaen vuodesta 2000)
2. Tarve saattaa palvelukuvaus kirjalliseen muotoon ja ”vahvistetuksi”
3. Oman ja muiden palvelutarjonnan ja toimintamuotojen kartoitus ja arviointi
4. Palvelutarpeiden sekä asiakasodotusten selvittäminen
5. Palveluvalikoiman määrittäminen ja palvelukuvauksen laatiminen

Kolmen eri taustayhteisön muodostaman Nuortentiimin perustehtävä ja toimintatavat ovat kehittyneet nykyiseen useiden vuosien kokemusten ja kokeiluiden kautta. Koska alun perin tiimin toiminta oli projektiluonteista, ei kirjallisia sopimuksia tai palvelukuvauksia ole aiemmin laadittu. Viime vuosina tällaisen palvelukuvauksen tarve on kasvanut ilmeiseksi ja siksi tämä kehittämishanke katsottiin nyt ajankohtaiseksi. Ensimmäinen käytännön toimenpide oli selvittää, millaisia vastaavaa työtä tekeviä yksiköjä Suomessa on ja millä palveluajatuksella ne toimivat. Suurimman osuuden tässä kehittämistyössä muodostivat asiakkaiden eli nuorisopalveluiden, poliisin ja sosiaalitoimen asiakasodotusten selvittäminen ja niiden kautta palvelukuvauksen kehittäminen.

Opinnäytetyö-suunnitelmani hyväksyttiin ammattikorkeakoulussa 9.1.2015. Kehittämishankkeen selkiytyttyä ensimmäinen toimenpide oli tehdä sopimus YAMK-opinnäytetyön ohjaamisesta ja toteuttamisesta. Koska työyhteisöni tausta on kolmijakoinen, oli sopimuskin laadittava kolmen eri tahon kanssa. Lähiesimiestemme kautta asiaa tiedusteltuani sopimuskumppaneiksi valikoituivat seuraavat tahot:

- Itä-Suomen poliisilaitos, valvonta- ja hälytystoimintasektorin johtaja
- Joensuun kaupunki, sosiaalipalvelujen johtaja
- Joensuun kaupunki, vapaa-aikajohtaja

Sopimukset allekirjoitettiin edellä mainitussa järjestyksessä ajankohtina 23.1., 26.1. ja 22.1.2015. Edellä mainitut johtajat nimesivät kukin kaksi lähiesimiestä osallistumaan kehittämishankkeen käytännön toimenpiteisiin. Kehittämishankkeen prosessiajatus oli jokseenkin suoraviivainen: osallistaa kaikki kolme taustaorganisaatiota näiden lähiesimiesten kautta pohtimaan miten, missä ja miksi Nuortentiimin pitäisi toimia. Tavoite oli kirjoittaa ensimmäistä kertaa paperille eri tahojen toiveet ja muokata ne yhdeksi, kaikille sopivaksi työnäyksi esimiesten toimiessa välittäjinä tiedonkulussa.

Olin jo aiemmin (loppuvuodesta 2014) ollut alustavasti yhteyksissä näihin kuuteen lähiesimieheen ja kertonut heille hankkeesta. Alustavasti hahmottelimme tarvitsevamme 2–3 tapaamista työnkuvan muokkaamiseen. Lopulta tapaamisia oli kolme: 17.2., 1.4. ja 11.5.2015. Huhtikuun palaverin jälkeen lähetin työryhmän tuotoksen sopimuksen allekirjoittaneille johtajille kommentoitavaksi. Rakentavat kommentit saatuani kokoonnuimme vielä toukokuussa hiomaan palvelukuvausta vastaamaan esitettyjä huomioita. Viimeistellyt palvelukuvaukset lähetin uudelleen johtajille, tällä kertaa allekirjoituksia ja vahvistuksia varten. Viimeisen allekirjoituksen sain 29.5.2015, kello 7.50, jonka jälkeen palautin alkuperäiset kappaleet sopimusosapuolille ja toimitin kopiot kaikille hankkeeseen osallistuneille. Viimeiset toimenpiteet varsinaisen kehittämishankkeen kohdalla tein 30.5.2015. Voidaan todeta, että aktiivinen kehitystyö tapahtui puolen vuoden aikana, joulukuusta 2014 toukokuuhun 2015.

8.3 Kehittämishankkeen tausta

8.3.1 Perustehtävän ja toimintatapojen kehittyminen

Kuten aiemmin on todettu, juontaa Nuortentiimin historia 1990-luvun loppupuolelle ja Joensuun nuorison levottomiin vuosiin. Tuolloin aloitetun työparitoiminnan kohteena oli vain yksi nuorisoalakulttuuri, josta siirryttiin vuonna 2000 kaikkia alle 15-vuotiaita palvelevaksi toiminnaksi. Tuosta vuodesta 2000 alkaen on Nuortentiimin toiminta kehittynyt evoluution omaisesti kulloistenkin tarpeiden ja käytettävissä olevan henkilöstön mukaan. Alusta alkaen toiminnassa on näkynyt kaksisuuntainen tarve sekä ennaltaehkäisevään että korjaavaan työhön.

Vuosien saatossa Nuortentiimin palveluita ei koskaan ole varsinaisesti mainostettu, vaan ne ovat tulleet nuorille ja heidän vanhemmilleen tutuiksi koulujen, vanhempainiltojen tai omakohtaisten kokemusten kautta. Tämä mainostamattomuus on johtunut ennen kaikkea toimintojen viranomaisluonteisuudesta, sekä siitä, että palveluista ei ole kerätty minkäänlaisia maksuja. Tästä maksuttomuudesta on ollut joitain kertoja puhetta, etenkin kun käsitellään Joensuun ulkopuolelta tulevia asiakkaita. Keskustelu on kuitenkin pysähtynyt alkuunsa, koska poliisin toiminnan rikosasioiden selvittelyssä tulee olla maksutonta (Valtion maksuperustelaki (150/1992) ja Sisäministeriö 2015, 2 §.). Laajempaa näkyvyyttä tiimille on tuonut se, että paikalliset viestimet, sanomalehdet etunenässä, ovat varsin usein pyytäneet juttuihinsa näkemyksiä myös Nuortentiimin jäseniltä. Tätä kautta näkyvyyttä ulospäin on tullut sattumalta.

Toimintojen vakiinnuttua jotakuinkin uomiinsa on Nuortentiimissä haluttu kokeilla uusia menetelmiä vaikuttaa asiakaskuntaan. Esimerkkeinä tällaisista innovatiivisista lainoista tai omista keksinnöistä toimikoot seuraavat: burger-lahjakortti ja ”voita skootteri” -kampanja. Burger-lahjakortti idea oli se, että mikäli Nuortentiimi tapasi nuoren tai nuoria, jotka poikkesivat edukseen ympäristöstään, saatettiin hänelle tai heille antaa lahjakortti paikallisiin hampurilaisravintoloihin. Tällaisia poikkeamia saattoi olla vaikkapa se, että nuorisoporukassa yhdellä oli valot pyörässä tai hänellä ei ollut alkoholia. ”Voita skootteri” -kampanja puolestaan kannusti nuoria parantamaan peruskoulun todistuksen keskiarvoa kahdeksannen luokan kevään ja yhdeksannen luokan joulutodistuksen välillä. Kaksi eniten keskiarvoaan nostanutta sai omakseen sponsoreiden lahjoittamat uudet moposkootterit.

Perustehtävä Nuortentiimillä on aina ollut nuorten rikosten ja rikoskierteiden vähentäminen. Perustoimintatapoina ovat olleet ennaltaehkäisevät laillisuuskasvatusluennot kouluissa ja oppilaitoksissa sekä rikollisista teoista epäiltyjen nuorten asioiden kokonaisvaltainen käsitteleminen. Näitä toimintatapoja tukevat muun muassa viikonloppuisin ja juhlapyhinä tehtävä katupartiointi sekä yhteistyöverkostojen luominen ja ylläpitäminen.

8.3.2 Tarve saattaa palvelukuvaus kirjalliseen muotoon

Alun perin Nuortentiimin toimenkuva sovittiin suusanallisesti ja mitä ilmeisimmin jokseenkin ympärilyöreästi. Toimijoiden eli Joensuun kaupungin ja silloisen Joensuun kihlakunnan poliisilaitoksen välille ei tehty minkäänlaista kirjallista sopimusta toiminnasta. Oletan, että tämä sopimustapa perustui päällikkötasolla henkilötuntemukseen ja luottamukseen.

Harmillista onkin se, että tämä luottamus osoittautui myöhemmin haasteeksi, sillä koska sopimusta ei ollut, ei sitä voinut myöskään tarkistaa tai tarkentaa. Käytännössä tämä näkyi muun muassa henkilöstön siirtelynä tekemään lomasijaisuuksia aivan muihin yksiköihin tai niin, ettei työnantaja ole kertonut alaisilleen, miten ryhmän jatkoa on suunniteltu. Tällaiset sinänsä yksinkertaiset ja täysin työnantajan normaaliin toimivaltaan kuuluvat seikat voivat vaikuttaa merkittävästi yksittäisten työntekijöiden tai koko verkoston toimintaan. Edellä kuvatun kaltaiset toimenpiteet voidaan tulkita paitsi välttämättöminä työnjärjestelyinä, myös viestinä ryhmän työn vähäarvoisuudesta. Jos työntekijä kokee, ettei hänen työpanostaan arvosteta eikä työnantaja sinänsä sitoudu kyseiseen työmalliin, kärsii myös hänen luottamuksensa ja sitoutumisensa työnantajaan. Kuten aiemmin on kerrottu, ovat juuri nämä kaksi, luottamus ja sitoutuminen, verkostotyöskentelyn peruskivet. Ilman niitä ei verkosto voi toimia menestyksekkäästi.

Palvelukuvausta olisi tarvittu myös tiimin palveluiden tuotteistusprosesseissa, joita on pyritty tekemään useampaankin otteeseen vuosien kuluessa. Näistä syistä johtuen sekä Nuortentiimin henkilöstö että kaikki nykyiset työnantajat (Joensuun kaupungin nuoriso- ja sosiaalipalvelut sekä Itä-Suomen poliisilaitoksen Joensuun poliisiasema) katsoivat hyväksi, että palvelukuvaus laaditaan ja saadaan vahvistetuksi.

8.3.3 Oman ja muiden palvelutarjonnan ja toimintamuotojen kartoitus ja arviointi

Sosiaalityön ammattilaisia on jo useiden vuosikymmenten aikana työskennellyt poliisilaitoksilla ympäri Suomea. Osa heistä on ollut poliisin palkkalistoilla, osa kyseisten

kaupunkien työntekijöitä. Tässä opinnäytetyössä kuvattu pysyväluonteinen moniammatillinen yhteistyö on kuitenkin valtaosassa Suomea vielä alkutaipaleellaan. Joensuussa toiminta alkoi vuonna 2000 ja paljon julkisuutta saanut Hämeenlinnan Ankkuri-projekti 2003. Ankkurin toiminta-ajatus ei ole aivan samanlainen kuin Nuortentiimin, sillä heillä sen tavoitteita on määritelty seuraavalla tavalla (Tarvainen):

1. Varhainen puuttuminen alaikäisten rikolliseen käyttäytymiseen, nuoren asiakkaan kokonaisvaltainen elämäntilanteen ja avun tarpeen selvittäminen sekä tarkoituksenmukaiseen avun/tuen piiriin ohjaaminen.
2. Nopea puuttuminen lähisuhde-, perheväkivaltaan ja tarkoituksenmukaisen avun/tuen piiriin ohjaaminen.
3. Sisäisen turvallisuuden lisääminen monialaisella yhteistyöllä.

Joensuussa tuota kohtaa kaksi (2.) ei ole katsottu enää Nuortentiimin kohdealueeksi, vaan sitä varten on oma Marak-ryhmä (MoniAlainenRiskienArviointiKokous). Tämä linjaus on sinänsä luonteva, että Nuortentiimin pääasiakaskunta on iältään alle 15-vuotiaita ja siten harvemmin varsinaisessa parisuhteessa.

Joka tapauksessa Ankkuri-malli on Sisäisen turvallisuuden ohjelmassa nimetty malliksi jokaisella poliisilaitoksella koko valtakunnassa (Tarvainen). Tästä syystä otin Joensuun Nuortentiimin palvelukuvauksen kehittämisen pohjaksi Ankkuri-mallin palvelukuvauksen (Sisäasiainministeriö 2013, 49–57).

8.4 Kehittämishankkeen toteutus

Tässä opinnäytetyössä olen lähtenyt siitä, että Nuortentiimillä on kolme pääasiakasta: Joensuun kaupungin nuorisotoimi ja sosiaalipalvelut sekä Itä-Suomen poliisilaitoksen Joensuun poliisiasema. Nämä kolme organisaatiota omine asiakkaineen kattavat koko Nuortentiimin asiakaskirjon kaikkine palvelutarpeineen. Nuortentiimin palveluita tarjotaan joensuulaisille, Joensuun sosiaali- ja terveystieteiden yhteistyöaluetta alueen kuntien (Kontiolahti ja Outokumpu) asukkaille sekä Joensuussa rikoksista tai rikkeistä epäilylle alle 15-vuotiaille. Periaatteessa palveluita annetaan myös koko Itä-Suomen poliisilaitoksen alueelle, uudistuneen poliisialueen mukaisesti. Ku-

ten yllä olevasta voi päätellä, on yksittäisten asiakkaiden palvelutarpeita tai asiakasodotuksia haastavaa lähteä kartoittamaan.

Tässä kehittämistyössä olen lähtenyt siitä ajatuksesta, että näiden tahojen edustajat osallistavat oman taustayhteisönsä pohtimaan, millaisia tarpeita ja odotuksia heillä toimintaamme kohtaan on. Toiveena on ollut, että työntekijät eivät ole ajatelleet ”vain” omaa tukitarvettaan, vaan myös ja ennen kaikkea asiakasnäkökulmaa. Taustayhteisöistä saatu tieto ja tarve on sitten tuotu esille kehittämissyöryhmän tapaamisissa ja niiden pohjalta on laadittu palveluvalikoima sekä -kuvaus.

Nuortentiimin palveluvalikoimaa lähdettiin työryhmässä laatimaan siltä pohjalta, mitä tiimi on aiemmin tehnyt, mitä sisäministeriön nostama Ankkuri-malli tekee ja ennen kaikkea siitä, mitä taustaorganisaatiot halusivat sen jatkossa tekevän. Aiempaa tekemistä selvitettiin muun muassa tarkastelemalla jokaisen tiimin jäsenen henkilökohtaisia toimenkuvia. Nämä henkilökohtaiset toimenkuvat ovat olleet jo vuosia olemassa ja niitä on myös omien esimiesten kanssa päivitetty. Otimme Ankkurin palvelukuvausten lähtökohdaksi, jotta saimme omasta kuvauksestamme vertailukelpoisen valtakunnalliseen malliin. Kaupungin nuoriso- ja sosiaalipalveluiden sekä poliisiaseman näkemykset saatiin kootusti (pääosin suusanallisesti) heidän edustajiltaan. Todetaan vielä, että Nuortentiimin omat työntekijät pidettiin jatkuvasti ajan tasalla ja osallisina kehittämistyöhön.

Hämeenlinnan kaupungin Ankkuri-mallin palvelukuvauksessa on kuusi erikseen nimettyä palvelua / tuotetta. Nämä ovat Ankkuriarviointi ja ensivaiheen tuki, asiantuntijapalvelu, lähisuhdeväkivaltatyö, Ankkurikahvit, Kesäloma Express ja kenttävalvonta. Ennen ensimmäistä yhteistä kehittämistyöryhmän kokousta (17.2.2015) kirjoitin sen pohjalta Nuortentiimille sopivan version, josta jätin pois kohdat joita meillä ei ole käytössä. Poisjääneet olivat lähisuhdeväkivaltatyö, Ankkurikahvit ja Kesäloma Express. Tällä pohjapaperiraakileella oli se tarkoitus, että pääsimme ensimmäisessä kokouksessa heti kiinni kehittämiseen, aivan uuden luomisen sijaan. Lähetin tämän raakileen, Ankkuri-mallin kuvauksen, Nuortentiimin työntekijöiden toimenkuvat sekä aiemmin tekemäni Nuortentiimin BSC:n (Balanced Score Card) hyvissä ajoin ennen kokousta kaikille sinne kutsutuille. Tämän toimenpiteen tarkoitus oli taata osallistujille

riittävästi aikaa itse tutustua materiaaleihin sekä osallistaa oma työyhteisönsä pohtimaan palveluntarpeita ja -toiveita.

Etukäteen emme päättäneet tarvittavien palaverien lukumäärää, mutta tutkimusluvanantajien kanssa arvioimme niitä tarvittavan kahdesta neljään. Lopulta kehittämissä työryhmä kokoontui kolme kertaa. Oma roolini tapaamisissa oli varsin monipuolinen, sillä toimin niissä samanaikaisesti kokoonkutsujana, puheenjohtajana, sihteerinä sekä osallistujana. Todettakoon, että varsinaista puheenjohtajaa emme valinneet, joten tämä tehtävä supistui lähinnä tilaisuuksien aloitusten, yhteenvetojen ja päätösten toteuttamiseen. Kehittämissä työryhmämme jäsenet olivat erittäin aktiivisesti kehittämisessä mukana. Suurta helpotusta omaan tehtävääni toi se, että jokaisella ryhmämme jäsenellä oli aiempaa kokemusta kehittämisestä. Lisäksi jokainen heistä oli jo aiemmin työelämässään tutustunut kehittämiseen ja palveluiden rakentamiseen liittyviin teorioihin. Oma kontribuutiosi keskusteluissa liittyi Nuortentiimin arjen tuntemukseen sekä luettuun teorian tietoon kehittämisestä ja nuorisoriikollisuuden ehkäisystä.

Laskiaistiistaina 17.2.2015 Joensuun poliisiasemalla pidetyssä ensimmäisessä kehittämissäryhmän kokouksessa lähdimme liikkeelle siitä, että jokainen osallistuja kertoi oman työyhteisönsä näkemykset ja toiveet Nuortentiimin suhteen. Kokouksessa oli paikalla edustajat kaikista kolmesta taustayhteisöstä (kuten kaikissa kolmessa tilaisuudessa), joten voidaan katsoa näkemysten olleen kattavia. Kuultujen näkemysten ja niiden jälkeen käydyn keskustelun pohjalta laadimme ensimmäisen kuvauksen Nuortentiimin toimenkuvasta. Pääsimme yhteisymmärrykseen siitä, että palveluiden määräksi tulee ja riittää neljä. Palveluiden nimien hienosäätöä teimme vielä myöhemmissä kokouksissa ja lopulta ne muodostuivat seuraaviksi: 1. laillisuuskasvatus ja valistus, 2. asiantuntijapalvelu, 3. rikostutkinta ja ensivaiheen tuki, sekä 4. jalkautuva työ ja kasvatuksen tuki. Näihin palveluihin päädyimme siksi, että niiden katsottiin parhaiten kuvaavan Nuortentiimin toimintaa nuorten rikoksia ennaltaehkäisevänä ja korjaavana moniammatillisena verkostona. Näitä palveluja tukee myös tässä opinäytetyössä avattu nuorten rikollista käyttäytymistä avaava tutkimustieto. Tutkimusten mukaan ennaltaehkäisy, tiedonkulku ja sopiva valvonta ovat avainsanoja nuorten ongelmakäyttäytymisen ratkaisussa. Tässä tapaamisessa emme kiinnittäneet huomiota toimenkuvan ulkomuotoon, ainoastaan otsikkotason palveluihin sekä niiden pääsisältöihin.

Ensimmäisen tapaamisen jälkeen puhtaaksikirjoitin palaverimuistion ja hahmotellun toimenkuvan (termi toimenkuva muutettiin palvelukuvaukseksi toisessa eli 1.4. tapaamisessa). 23.2.2015 lähetin tekstit asianosaisille ja sain heiltä kaikilta kehittävästä palautetta, jonka mukaan muokkasinkin toimenkuvaa. Keskustelussa oman esimieheni kanssa sovimme seuraavan palaverin kaupungin nuorisopalveluiden tiloihin 1.4.2015.

Aprillipäivänä kokoonnuimme jälleen kehittämään toimenkuvaa, tällä kertaa nuorisopalveluiden tiloissa Carelicumissa. Pääsimme keskustelemaan nimettyjen palveluiden kohderyhmistä, tarkoituksista, sisällöistä, hyödyistä ja resursseista. Keskustelu oli värikästä ja syvällistä, yhtäkään termiä ei kirjattu ylös hutiloiden. Esimerkkinä tästä olkoon keskustelu siitä, missä kohdin käytetään termiä huoltaja, milloin termi vanhempi on parempi. Etenkin sosiaalipalveluiden kannalta asialla on paljon merkitystä. Tässä tapaamisessa keskusteltiin paljon myös Nuortentiimin fyysisestä toiminta-alueesta. Kaupungin toive oli pysytellä kaupungin alueella, poliisi puolestaan on sidottu maakuntaan ja Itä-Suomeen. Tämä debatti saatiin päätettyä kirjauksella: ”työntekijöiden määrittelemällä alueella”. Jatkosta sovimme siten, että kirjattuani muutokset palvelukuvaukseen lähetän sen kaikille kehittämisryhmän jäsenille luettavaksi. Heidän hyväksyntänsä jälkeen lähettäisin sen edelleen heidän esimiehilleen eli tutkimusluvan antajille tarkastettavaksi ja kommentoitavaksi.

13.4.2015 lähetin palautteiden mukaisesti muokatun palvelukuvauksen kaikille kolmelle tutkimusluvan antajalle, sekä kirjeitse että sähköisesti. Saatekirjeessä toivoin heiltä näkemyksiä ja kommentteja tehtyyn palvelukuvaukseen.

Sain kaikilta kolmelta vastaukset huhtikuun loppuun mennessä. Palaute oli positiivista ja rakentavaa. Suurin kysymys joka nousi esille, oli laatu-käsitteen käyttäminen ja sen varmistaminen. Välitin saadut palautteet kehittämisryhmäläisille tietoon ja sovimme seuraavan palaverin pidettäväksi sosiaalipalveluiden tiloissa 11.5.2015. Pitämällä kehittämispalaverit kerran jokaisen organisaation tiloissa saimme samalla lisää näkemystä toistemme toiminnoista.

Tässä palaverissa otimme pyydetyksi käsittelyyn laatukäsitteen. Asiaa pitkään pohdittuamme poistimme sen erillisenä kohtana kokonaan listalta ja korvasimme sen palve-

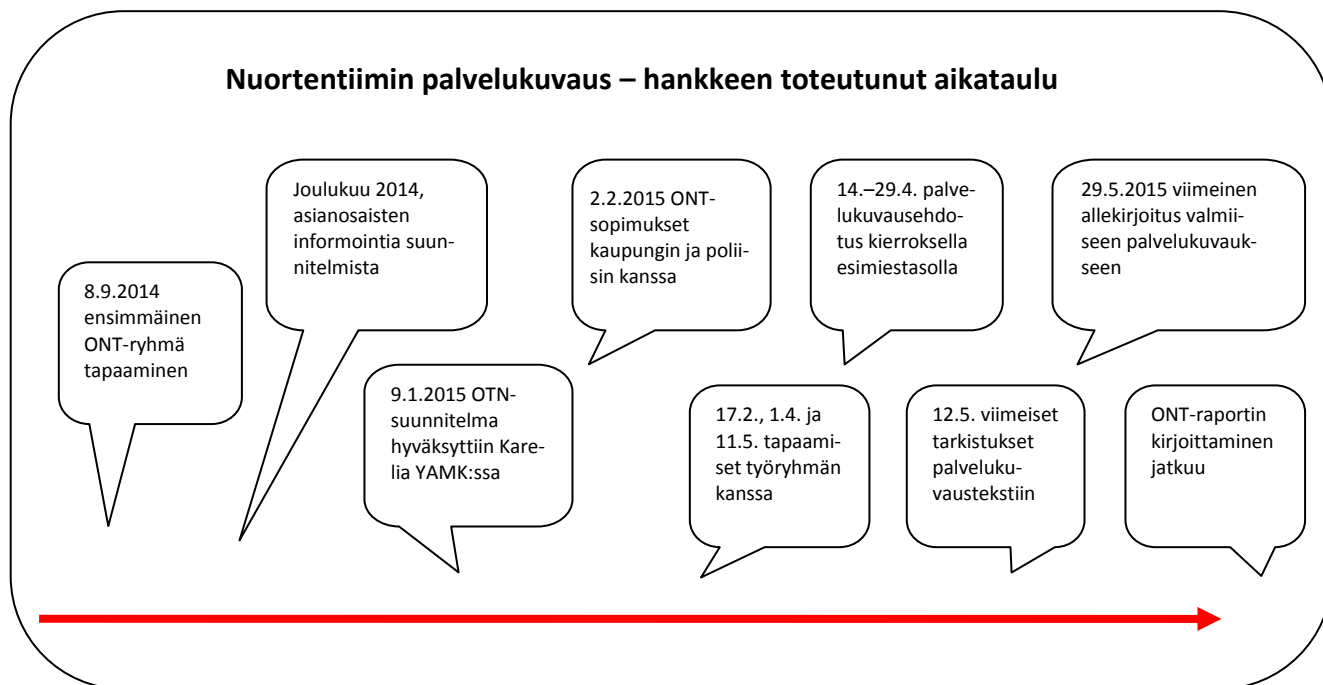
lukuvauksen loppuun lisätyllä erillisellä ”mittarit”-osiolla. Tällä pyrimme siihen, että palvelukuvaus ja sen mittarit olisivat helposti seurattavissa ja vertailukelpoisia kuukausien ja vuosien välillä. Lisäsimme myös kohdat Suoriteraportointi ja -seuranta, sekä Palvelukuvauksen päivittäminen. Näillä lisäyksillä koimme, että saimme aikaiseksi kuvauksen, johon jokainen kykeni sitoutumaan.

Kirjoitettuaani palvelukuvauksen puhtaaksi muokkasin sen ulkomuotoa virallisemmaksi, mm. lisäämällä siihen organisaatioiden logot. Tämän jälkeen lähetin palvelukuvauksen liitetiedostoineen uudelleen tutkimusluvan antajille, tällä kertaa allekirjoitettavaksi ja sitä kautta hyväksyttäväksi ja käyttöön otettaviksi.

Toukokuun 28. päivänä sain Kuopion pääpoliisiasemalta allekirjoitetun palvelukuvauksen ja saatoin mennä se mukani vierailemaan Joensuun sosiaalijohtajan ja vapaa-aikajohtajan luona. Sain allekirjoitukset myös heiltä ja siten saatoimme katsoa palvelukuvauksen kaikin osin hyväksytyksi ja käyttöön otetuksi.

30.5.2015 lähetin kolmannen alkuperäiskappaleen takaisin Kuopioon ja jaoin ottamani kopiot kaikille kehittämistyöryhmän jäsenille sekä Nuortentiimin työntekijöille. Tämän tehtyäni koin, että kehittämistyö on saatu asiallisesti päätökseen ja kaikki osalliset ovat tuotoksesta tietoisia.

Kehittämisprosessissa käyttämämme metodi oli perinteinen keskustelu kasvokkain. Kuusihenkinen kehittämissryhmämme oli pienikokoinen mikä suosi suoraa keskustelua, eikä esimerkiksi alatyöryhmille ollut mitään tarvetta. Näkisin, että täten koimme kaikki olleemme tasapuolisesti osallisia kehittämistyössä, eikä mitään osiota tehty muiden siitä tietämättä. Graafisesti ja lyhyesti esitettynä Nuortentiimin palvelukuvaus-hanke toteutui seuraavan aikataulun mukaisesti.

Kuvio 9. Hankkeen toteutusaikataulu.

9 Kehittämishankkeen tuotos

Nuortentiimin palvelukuvaus (LIITE 1) laadittiin viisisivuiseksi, tarkasti ja tiukasti kirjoitetuksi paketiksi. Tarkoitus ei ollut kuvata jokaista yksittäistä toimenpidettä, vaan laatia raamit, joiden sisällä tiimin toivotaan toimivan. Esittelen seuraavassa jokaisen palvelun perusteet ja joitain sisään kirjattuja ajatuksia.

1 Laillisuuskasvatus ja valistus

Kuten aiemmin tässä opinnäytetyöraportissa on todettu, on ennaltaehkäisevä työskentely paras keino vaikuttaa nuorten rikollisuuteen (Savolainen 2006, 235). Ehdottomasti helpointa ja kattavinta on tehdä valistustyötä peruskouluissa ja toisen asteen oppilaitoksissa, niissä kun nuoret ovat valmiiksi ja kootusti paikalla. Mitä lievempi tuki on, sitä vähemmän nuori leimautuu (Salmi 2006, 204). Tämä ajatus toteutuu parhaiten koulussa, jossa nuori saa tovereidensa ympäröimänä, ilman syyllisyyttä tekemisistään, kuulla tulevaisuuteensa vaikuttavista faktoista. Nuoret, joilla on vuorovaihtusongelmia, hyötyvät kouluun tuodusta tuesta, sillä se edistää heidän integroitua

mistaan yhteisöön. (Salmi 2006, 204.) Jalkautumalla kouluihin ja oppilaitoksiin Nuortentiimi voi siis paitsi jakaa nuorille oikeaa tietoa, myös tukea oppilaitosten tekemää omaa laillisuuskasvatusta. Tällaisten koulukäyntien tekeminen on lisäksi erittäin tehokasta yhteistyöverkoston luomista ja ylläpitoa.

Jos ja kun laillisuuskasvatusta voidaan tehdä kattavasti, koko ikäryhmä saa saman perustiedon seuraamuksista ynnä muista seikoista, joten koko kaupungin nuoret ovat samassa, tasa-arvoisessa asemassa toisiinsa nähden. Oikeanlaisen tiedon jakaminen mahdollistaa nuorille myös osallisuuden päätöksistä oman elämänsä kohdalla. Nuori voi itse valita haluaako toimia oikein vai väärin.

Nuorten vapaa-ajan viettotapoihin liittyvien lieveilmiöiden suitsemiseen eivät poliisin voimavarat yksin riitä, vaan lasten ja nuorten huoltajien mukaan saaminen on ensiarvoisen tärkeää. Vanhempainillat ovat tällaisessa toiminnassa hyväksi havaittu toimintatapa. Mikäli vanhemmat kykenevät rakentavasti ohjaamaan lapsen vapaa-aikaa, vähentää se merkittävästi nuoren todennäköisyyttä ajautua rikoksien pariin. (Salmi 2006, 192–194.) Oikeastaan voitaisiin sanoa, että muita vaihtoehtoja kuin vanhempainillat ei suoraan, kasvokkain tapahtuvaan tiedonkulkuun ole olemassa.

Palvelun kohderyhmä -kohtaan kirjattiin tarkasti pohdittuna sanamuoto ”oppilaitokset työnantajien määrittelemällä alueella”. Tällä tarkoitetaan sitä, että jokainen kolmesta työnantajasta voi määrittää itse sen, millä ehdoilla omat työntekijänsä muissa kunnissa liikkuvat. Poliisin puolella asia on suhteellisen selvä, koska Itä-Suomi on varsin laaja ja kattava alue. Joensuun kaupungilla puolestaan on omia intressejä rajata työntekijöidensä palveluiden myyntiä muille paikkakunnille.

2 Asiantuntijapalvelu

Nuortentiimin toiminta on alusta alkaen perustunut monitahoiseen verkostoitumiseen ympäröivän yhteiskunnan kanssa. Eräs tärkeimmistä ulospäin suunnatuista palveluista on eri toimijatahoille suunnattu konsultaatio, asiantuntijapalvelu. Nuortentiimi on harvinaislaatuinen, moniammatillinen toimija, jonka työntekijöille kertyy sellaistaakin tietoa nuorten elämästä, jota ei virallisista papereista löydy. Koska nykyisten tiimin työntekijöiden yhteenlaskettu virkaikä on pitkästi yli 100 vuotta, voidaan sanoa yhteistä kokemusta ja niin sanottua hiljaista tietoa löytyvän. Tätä kokemusta ei ole tarkoitus

eikä tarkoituksenmukaista pitää vakan alla, vaan sitä jaetaan mieluusti toisille toimijoille. Tätä tiedonvaihtoa tehdään eri kanavia pitkin ja siinä pyritään aina viivytyksettömään ja maksuttomaan toimintatapaan. Huomioitavaa on, että tiedonkulku ei ole yksipuolista, vaan Nuortentiimi tuttuutensa ansiosta myös saa paljon sellaista tietoa, joka muutoin saattaisi jäädä pimentoon. Sopivissa tilanteissa tiimiläiset voivat käydä myös luennoimassa oppilaitoksissa, esimerkiksi tuleville sosiaali- tai nuorisoalan ammattilaisille.

Todettakoon, että Nuortentiimi ei tarjoa asiantuntijapalvelua ainoastaan toisille viranomaisille, vaan keskustelukumppanina voi olla vaikkapa yksittäinen huoltaja. Tämä on sinänsäkin hyvä, sillä aiemmassa tutkimuksessa on todettu, että yleisenä käsitteenä viranomaisyhteistyö harvoin vastaa käytännön todellisuutta. Usein viranomaisyhteistyöllä tarkoitetaan vain tiettyjen toimijoiden yhteistyötä, tietyssä sidonnaisessa toimintaympäristössä. (Valtonen 2007, 7.) Nuortentiimin kohdalla nähdään, että avoimuus ulospäin tuottaa tietovirtaa sisäänpäin.

3 Rikostutkinta ja ensivaiheen tuki

Alle 15-vuotiaat lapset eivät ole rikosoikeudellisessa vastuussa teoistaan (Rikosoikeus Ri 209). Monin paikoin Suomessa tämä tarkoittaa sitä, että kun alaikäisen epäillään syyllistyneen rikolliseen tekoon, poliisi päättää rikostutkinnan ja asia siirretään paikallisille lastensuojeluviranomaisille. Nuortentiimin perusajatus on tästä poiketen se, että myös näiden alle 15-vuotiaiden rikokset ja rikkomukset tutkitaan ja nuorelle perheineen tarjotaan moniammatillista edelleenohjausta tarpeen mukaan. Nähdään, että mahdollisimman varhainen puuttuminen lasten lainrikkomuksiin vähentää heidän jatkorikollisuuttaan ja parantaa siten heidän mahdollisuuksiaan sitoutua ympäröivään yhteiskuntaan. Yhteiskunnalle puolestaan koituu säästöä tapahtumatta jääneistä rikoksista sekä tuloja nuoren sitoutuessa järjestelmään ja sitä kautta työelämään.

Rikosasioiden selvittely kuuluu Suomessa selkeästi poliisille, mutta alle 15-vuotiaiden kohdalla syytteeseen saattavaa työtapaa ei voida soveltaa. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että rikolliseen tekoon epäillyn nuoren asia siirretään lastensuojelun viranomaisten käsittelyyn. Nuortentiimissä nämä kaksi viranomaistahoa kohtaavat nuoren ja hänen huoltajansa samanaikaisesti, eikä tiedonkulkuhaasteita pääse synty-

mään. Tällainen moniviranomaistoiminta on vahvasti suositeltua (Kivivuori & Honkatukia 2006, 348).

”Yhden luukun” periaatteella toimimisesta koetaan syntyvän hyötyä kaikille osapuolille. Lapsi perheineen saa tukea mahdollisiin haasteisiinsa nopeasti ja heidät osataan ohjata jatkotukitoimien pariin asiantuntevasti. Lastensuojelun resursseja toiminta säästää siten, että kaikkia rikolliseen tekoon epäiltyjä ei tarvitse lähettää heidän arviointivikseen, vaan alustava, ensivaiheen väliintulo voidaan tehdä jo poliisiasemalla. Väliintulokeskustelusta saadut tiedot välitetään nopeasti peruslastensuojelutyöhön, jolloin he voivat suorittaa oman arvionsa tarvittavista toimenpiteistä.

4 Jalkautuva työ ja kasvatuksen tuki

Marttusen (2006, 287–289) mukaan nuorten rikokset liittyvät useimmiten vapaa-aikaan ja päihteisiin. Tilannetorjunnan katsotaan olevan eräs parhaista nuorisoriikollisuuden ennaltaehkäisykeinoista. Osa tilannetorjuntaa on valvomattoman tilan minimointi. (Kivivuori & Honkatukia 2006, 351.) Teorian mukaan valvomattoman tilan tai tilanteen puuttuminen estää rikosten teon. Harventunut poliisinpalvelupisteiden verkosto on luonut osalle kansalaisista tunteen valvonnan puuttumisesta. Tekemällä poliisiasemalta ulospäin suuntautuvaa, jalkautuvaa työtä, Nuortentiimi kykenee osaltaan supistamaan tätä valvomatonta tilaa ja luomaan etenkin lapsille ja nuorille tunteen virkavallan läsnäolosta. Useimmiten pelkästään tämä tunne mahdollisesta valvonnasta ja sitä kautta kiinnijääntiriskin kasvamisesta riittää muistuttamaan nuorta yhteiskunnan sääntöjen noudattamisen tärkeydestä. Paitsi että läsnäolo nuorten keskuudessa tuo tunnetta valvonnasta, halutaan nuorille(-kin) tuoda turvallisuuden tunnetta. Tämä turvallisuuden ja turvallisuuden tunteen ylläpitäminen on eräs poliisin perustehtävistä (Kunnasvuori ym. 2007).

Paitsi että nuoret näkevät moniammatillisen Nuortentiimin omilla ”reviireillään”, tutustuu tiimikin nuoriin sekä heidän vapaa-ajanviettopaikoihinsa ja -paikkoihinsa. Tällainen ajan kuluessa syntyvä tutuus on osoittautunut usein ensiarvoisen tärkeäksi selvittäessä tapahtuneita asioita tai välitettäessä tietoa muille toimijatahoille.

Nuortentiimin toiminnan mittarit

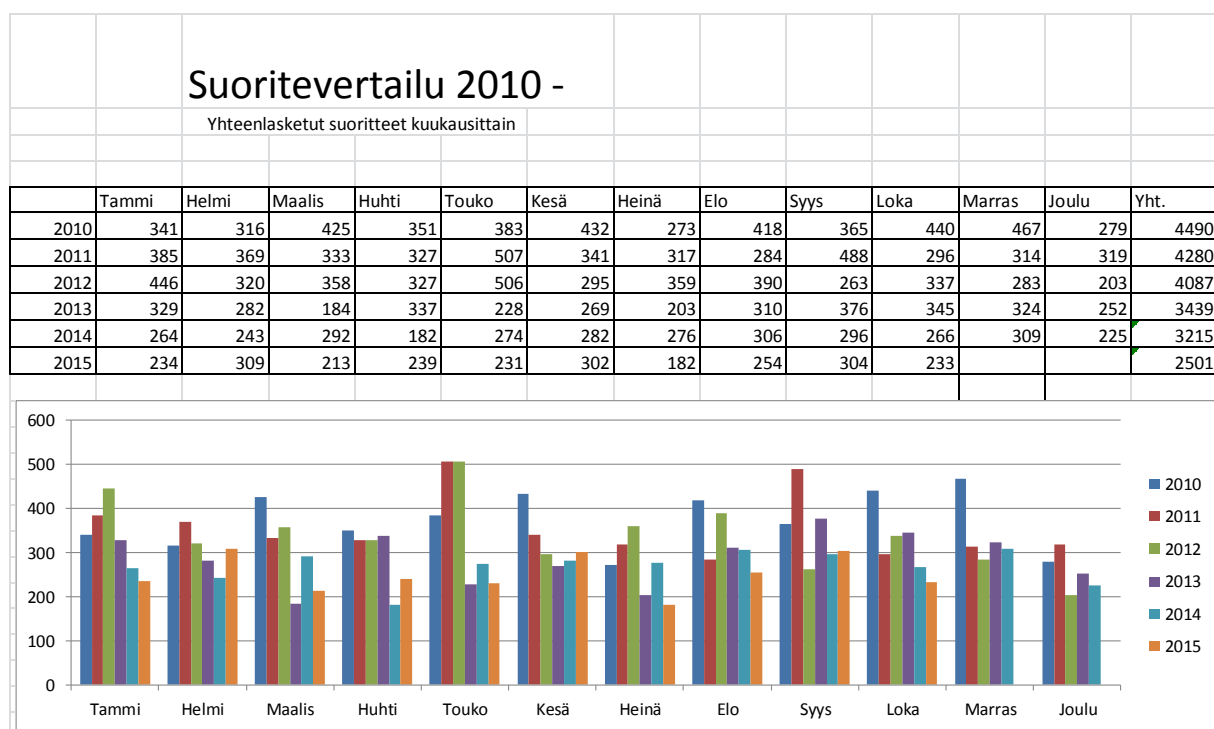
Kehittämistyöryhmälle eräs eniten päänvaivaa aiheuttanut pohdinnan kohde oli toiminnan laadun ja sen mittarien määrittäminen. Esimiehiltä saadun palautteen ja pitkän keskustelun päätteeksi päädyttiin käyttämään toiminnan mittareina jo aiemmin määriteltyjä suoritemerkintöjä. Näitä merkintöjä tehdään ajantasaisesti ja koostetaan kuukausittain. Oheisessa kaaviossa näkyy kyseisen mittariston tilanne tammi-lokakuulta 2015.

Taulukko 4. Nuortentiimin suoritteet 2015.

Nuortentiimin suoritteet 2015											
Kuukausi	Yht. koti	Yht. muu	Kuulustelus.	Kuulustelu	Pöytäkirja	Yksilötyösk.	Palav. vier.	OppiTUNNIT	Perhetap.	Ilm.sos.toim.	Yhteensä
Tammikuu	65	65	10	13	19	10	13	25	0	23	243
Helmikuu	98	93	16	21	10	7	14	30	0	20	309
Maaliskuu	40	62	8	8	24	6	13	21	1	30	213
Huhtikuu	63	72	11	9	14	5	3	11	1	50	239
Toukokuu	56	52	12	6	16	12	13	34	0	30	231
Kesäkuu	106	79	27	31	24	9	1	0	1	24	302
Heinäkuu	41	34	7	12	26	14	0	0	0	48	182
Elokuu	68	49	9	14	18	13	4	4	0	75	254
Syyskuu	79	92	9	15	19	7	13	14	1	55	304
Lokakuu	46	50	20	20	21	8	7	13	1	47	233
Marraskuu											
Joulukuu											
Kuukausi											
YHTEENSÄ:	662	648	129	149	191	91	81	152	5	402	2510

Mitattavia suoritteita on siis kymmenen ja niitä voidaan tarkastella pitkälläkin aikavälillä suhteellisen vertailukelpoisesti. Lukijalle saattaa olla valaisevaa huomioida suoritelistauksesta esimerkiksi seuraavat luvut. *Pöytäkirjat*, kuvaa hyvin tiimin poliisien päättämien esitutkintojen määrää. Esimerkiksi vuonna 2015 lokakuun loppuun mennessä tiimin kautta on kulkenut 191 lasten tai nuorten rikosasiaa. *Oppitunnit* puolestaan indikoi kouluissa, oppilaitoksissa tai vanhempainilloissa pidettyjä valistustunteja tai tilaisuuksia tunteina. *Ilmoitukset sosiaalitoimeen* kertoo henkilöinä Nuortentiimin kautta sosiaalitoimeen menneiden rikosasioiden lukumäärän. Suoritetilastoja on käytettävissä jo useilta vuosilta ja ne voidaan esittää taulukkona seuraavalla tavalla.

Taulukko 5. Nuortentiimin suoritevertailu 2010–2015.

Edellä kuvatut suoritteet toimitetaan kuukausittain jokaiselle kolmelle lähiesimiehelle. Lukutietojen mukana raportoidaan muut mahdollisesti huomioitavat seikat.

10 Pohdinta

10.1 Hankkeen tuotoksen arviointi

”Oikein hyvä” luki saatekirjeen reunassa Itä-Suomen poliisilaitoksen valvonta- ja hälytysesektorin johtajan palautteena kehitystyön tuotoksesta. Näihin kahteen sanaan haluan itsekkin uskoa tuotosta arvioidessani. Jo nyt, alle puoli vuotta palvelukuvauksen vahvistamisesta, se on todistanut tarpeellisuutensa jatkuvasti muuttuvassa työmaailmassa. Se, että palvelukuvaukseen on erikseen kirjattu montako työntekijää kukin osallistujaorganisaatio Nuortentiimiin kiinnittää, pelasti näkemykseni mukaan Nuortentiimin poliisin rakenneuudistuksen (PORA) kolmannen vaiheen mukanaan tuomalta muutosturbulenssilta. Syyskuussa 2015 Nuortentiimi liitetään kokonaisuudessaan

poliisin ennaltaestävän toiminnan ryhmään (EET), mutta saamme pitää molemmat poliisivakanssit sidottuina pääosin alle 15-vuotiaiden nuorten asioihin.

Nuortentiimin palvelukuvaus on kaikessa lyhykäisyydessään tiivis kuvaus juuri siitä, mitä osallistujaorganisaatiot haluavat tiimin tekevän ja mistä odotetaan yksittäisten asiakkaiden eniten hyötyvän.

Tutkimuksellisenä kehittämistoimintana Nuortentiimin palvelukuvauksen kehittämishanke toimi hyvin. Nähdäkseni kaikki kolme peruselementtiä (Toikko & Rantanen 2009, 10); tiedontuotanto, toimijoiden osallistuminen ja kehittämisprosessi olivat selkeästi läsnä. Kaksisuuntainen tiedontuotanto teoriasta käytäntöön ja päinvastoin toi palvelukuvaukseen tarvittavaa vuoropuhelua ja varmuutta valittuihin palveluihin. Kehittämisryhmä antoi omalla osallistumisellaan ja organisaatioistaan osallistamalla noutamallaan arjentiedolla elämänmakua ja asiakaslähtöisyyttä kehitystyöhön. Näistä on hyvä kehittämisprosessi tehty.

10.2 Tuotoksen levitys

Kuten aiemmin on todettu, tuotos eli Nuortentiimin palvelukuvaus, jaettiin kaikille ensisijaisille asianosaisille välittömästi sen voimaantulon jälkeen 30.5.2015. Tuolloin sen saivat siis kolme tutkimusluvan antajaa, kuusi kehittämisryhmäläistä sekä neljä Nuortentiimin jäsentä. Näiden lisäksi annoin palvelukuvauksen Joensuun poliisiaseaman Ennalta Estävän Toiminnan (EET)–ryhmänjohtajalle, koska Nuortentiimin toiminta sisällytetään EET-ryhmään syksyllä 2015. Tässä nivelvaiheessa on erityisen tärkeää, että uusi työyhteisö ymmärtää ja sisäistää Nuortentiimin toimintamallin ja tavat. Uskon, että tässä asiassa, tiedon jaossa ja syventämisessä, tämä opinnäytetyöraportti tulee olemaan tärkeässä roolissa.

Tarkoitukseni on lähettää hyväksytty opinnäytetyöni ja liitteenä oleva palvelukuvaus sisäministeriöön ja Poliisiammattikorkeakouluun sillä ajatuksella, että sitä voitaisiin hyödyntää valtakunnallisesti muilla poliisilaitoksilla yhtenä esimerkkinä tämän tyyppisestä moniammatillisesta verkostotoiminnasta. Luonnollisesti myös jokainen kehitysprosessissa mukana ollut tulee saamaan oman kappaleensa opinnäytetyöraportista.

Toiveenani on, että raportti ei jäisi hyllyyn pölyttymään, vaan sitä voitaisiin hyödyntää lähteenä edelleen toimintoja kehitettäessä.

10.3 Eettisyys ja luotettavuus

Valitessani ja päättäessäni opinnäytetyöni aiheita olen pohtinut usein ja vahvasti aiheeseen liittyviä eettisiä ja menetelmällisiä seikkoja. Olen tiedostanut aiheen ja menetelmien valintaan liittyvät näkökulmat ja haasteet. Oman, oppilaitoksen ja kehityshankkeeseen osallistuneiden tahojen näkemyksen mukaan opinnäytetyöni aihe on ollut asianmukainen ja sen toteuttamiseen on ollut realistisia edellytyksiä. (Karelia-ammattikorkeakoulu 2014.)

Kehittämishankkeeseen osallistuivat Itä-Suomen poliisilaitoksen Joensuun poliisiasema, Joensuun kaupungin nuorisopalvelut sekä Joensuun kaupungin sosiaalitoimi. Ennen kehittämishankkeen aloitusta otin yhteyttä näihin tahoihin ja selvitin heidän käytänteitään tutkimuslupahakemusten suhteen. Hain ja sain tutkimusluvut kaikilta kolmelta organisaatiolta. Tutkimusluvut allekirjoittivat omien palvelualueidensa tai sektoriensa päälliköt.

Pääteasiakkaiden eli varsinaisten palveluiden käyttäjien (nuorten) omaa ääntä ei tässä opinnäytetyössä kuulla. Tämä johtuu suoraan siitä, että Nuortentiimin asiakkuuteen ei varsinaisesti hakeuduta, vaan siihen voidaan sanoa jouduttavan. Tästä johtuen nuoria asiakkaita tai heidän huoltajiansa ei ollut eettisesti oikein eikä rehellistä altistaa kyselyille tai mielipidekartoituksille. Heidän ääntään tässä opinnäytetyössä tuovat esiin edellä mainittujen kolmen organisaation keskiportaan esimiehet. He puolestaan ovat saaneet tietonsa omilta alaisiltaan osallistettuaan heidät tähän kehittämishankkeeseen. Jokainen näistä esimiehistä omaa pitkän työuran ja syvää näkemystä ja osaamista omalla alallaan, joten katson heidän luotettavasti peilaavan asiakaskuntaansa.

Tämä opinnäytetyön raportti on kokonaisuudessaan minun kirjoittamani. Käyttämäni lähteet olen merkinnyt ohjeistusten mukaisesti. Olen saanut ulkopuolista apua sisällön tarkastukseen, kielenhuoltoon sekä tekstinkäsittelyyn. Raportissa ei ole minkään

osallisorganisaation salaisia tai arkaluonteisia tietoja tai tiedostoja. Poliisilta tai Nuortentiimiltä itseltään saadut kaaviot eivät ole yleisesti saatavilla, mutta siitä huolimatta ne perustuvat yleisiin tietoihin, eikä niistä voi mitenkään henkilöidä yhtäkään asiakasta.

10.4 Yhteenveto

Yksinkertainen on kaunista. Opinnäytetyöni näyttää sen, että monet monimutkaisilta vaikuttavat asiat ovat lopulta hyvinkin yksinkertaisia. Moniammatillisuudessa on kyse luottamuksesta ja sitoutumisesta. Joensuun Nuortentiimin kohdalla luottamus ja sitoutuneisuus rakentuvat varmaankin helpommin tai ainakin luontevammin kuin useissa muissa verkostotyyppisissä moniammatillisissa ryhmissä. Tämä johtuu siitä, että Nuortentiimillä on yksi yhteinen toimipiste, jossa jokainen ryhmän jäsen työskentelee täydellä työpanoksellaan, jakamatta työaikaan muiden toimipisteiden kanssa. Tämä korostuu jokaisen työntekijän useita vuosia jatkuneen ”tiimiläisyyden” mukanaan tuoman tuttuuden ja vakiintuneiden toimintatapojen myötä. Kun kaikki tiimin jäsenet ovat työelämässä pitkään olleita, kokemusta omaavia ja etenkin itse tähän työhön hakeutuneita sekä motivoituneita, voimme puhua vahvasta sitoutuneisuudesta.

Moniammatillisen verkostotyön johtaminen on lähinnä mahdollistamista ja resurssien varmistamista. Keskeisin johtajan tehtävistä on verkoston keskinäisen luottamuksen ja sitoutuneisuuden mahdollistaminen (Järvensivu 2010, 13–15). Tässä kehittämishankkeessa vahvistimme jo aiemmin sovitun ja käytetyn johtamisen menetelmän, jossa arkipäiväinen, operatiivinen johtaminen tapahtuu poliisilaitokselta käsin. Poliisilaitoksen nimeämä Nuortentiimin esimies toimii myös tiimin poliisien lähiesimiehenä. Joensuun kaupungin työntekijöillä on omien organisaatioidensa kautta omat lähiesimiehensä, jotka vastaavat sektoriensa kautta tapahtuvasta esimiestoiminnasta. Tämä järjestely on vuosien saatossa osoittautunut toimivaksi, eikä sitä haluttu lähteä muuttamaan.

Kehittämisessä tärkeintä on löytää toimivia, yksinkertaisia ratkaisuja. Nuorten rikollisuuden estämisessä selkeästi tehokkainta on ennaltaehkäisy. Mikäli rikosta ei tapahdu, ei siitä koidu haittaa yksilöille, yhteiskunnalle eikä millekään taholle.

Henkilökohtaisesti näkisin mielelläni Nuortentiimin ja Ankkurin kaltaisen toiminnan laajenevan valtakunnalliseksi ja pysyväksi toimintatavaksi. Nuortentiimin kaltainen toimintatapa vastaa erittäin hyvin sosiaali- ja terveysministeriön kärkihankkeeseen lapsi- ja perhepalveluiden uudelleen järjestämiseksi. Tässä toimintatavassa painopiste on ehkäisevissä ja varhaisen tuen palveluissa ja tätä suunnataan rikoksiin syyllistyneisiin nuoriin moniammatillisesti. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015.)

Jatkotutkimuskohteena voisi olla maanlaajuisen selvityksen teko siitä, missä kaikkialla tällaista pysyvää toimintaa järjestetään ja millaisin kokemuksiin. Tällä hetkellä moniammatillisissa työryhmissä on varsin moninaisia ammattiryhmiä. Onko tarpeellista tai edes mahdollista arvioida millainen kokoonpano olisi optimaalinen? Oma arvaukseni on, että paikalliset olosuhteet määrittelevät palvelutarpeet ja sinänsä myös työryhmien kokoonpanon.

Oma oppimispolkuni on ollut pitkä ja monitahoinen. Lapsena ja nuorena olen pitänyt koulua ja opiskelua lähinnä pakollisena väliportaana töihin pääsyä silmälläpitäen. Vasta oltuani työelämässä useita vuosia löysin sisäisen opiskelijani, tiedonhaluisen itsensä kehittäjän. Tämä löydös on johtanut minut ensin ammattikorkeakouluopintoihin ja nyt ylemmän AMK:n pariin. Tämän opinnäytetyöraportin tullessa hyväksytyksi saan suoritettua ”master’s degree” -tasoiset opinnot. Vaikken suomenkielistä maisteri termiä saa käyttää, koen silti itseni sen tasoiseksi. Olen ylpeä suorituksestani. Tiedonhalu ei ole kuitenkaan vielä tyydyttynyt, sillä seuraavat opinnot ovat jo mielessäni odottamassa käytännön toimenpiteitä.

Näiden YAMK-opintojen ajan olen pyrkinyt tekemään kaikki mahdolliset opintosuoritteet kehittääkseni suoraan omaa työtäni ja työpaikkaani. Vaikken omassa työpaikassani ole esimiesasemassa, enkä sinänsä johda siellä mitään, olen voinut johtamistaidon kehittymistä hyödyntää muilla elämänalueilla. Henkilökohtaisesti koen kasvaneeni ihmisenä, kehittäjänä ja johtajana tämän prosessin aikana. Kysymykset MIKSI ja MITEN eli teoria ja käytäntö ovat keskustelleet mielessäni ja käytännön töissäni. Tämä keskustelu on ollut hedelmällistä ja uskon vakaasti hedelmien olevan myös muita hyödyttäviä. Toivon hedelmien maistuvan hyviltä ja leviävien siementen olevan helposti itäviä.

Lähteet

- Ali-Melkkilä, S. 2010. Ehkäisevää päihdetyötä eli kansalaiseksi kasvattamista osallisuuden kautta. Teoksessa Kylmäkoski, M.; Pylkkänen, S. & Viitanen, R. (toim.). Yhteisöllisiä näkökulmia nuorten ehkäisevään päihdetyöhön. Helsinki: Humanistinen Ammattikorkeakoulu.
- Cederlöf, P. 1998. Nuorisotyön yhteiskunnallinen merkitys. Nuora julkaisu Nro 8. Helsinki: Nuorisoasiain neuvottelukunta.
- Flöjt, A. 1999. Nuoret ympäristön kehittäjinä. Nuorten Ääni -ryhmien menetelmäopas. Sisäasiainministeriön Osallisuushanke -katsaus. Helsinki.
- Flöjt, A. 2000. Tunnetko olevasi osallinen eli mitä osallisuus on? Verkkojulkaisussa: Viitanen, R. (toim.) Nuorisokasvatus ammattina – interventioita osattoman nuoren arkeen. Nuorisotutkimusverkosto. Saatavissa: www.nuorisotutkimusseura.fi/tuhti/viidestuhti.htm (viitattu 17.4.2015)
- Haapasalo, J. 2006. Kasvu ympäristön varhaiset riskitekijät rikollisen käyttäytymisen kehityksessä. Teoksessa Honkatukia, P. & Kivivuori, J. (toim.) 2006. Nuorisorikollisuus. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 221.
- Haapasalo, J. 2008. Kriminaalipsykologia. Juva, WS Bookwell Oy.
- Harrikari, T. 2006. Rikos lastensuojelun kentässä. Teoksesta Honkatukia, P. & Kivivuori, J. (toim.) 2006. Nuorisorikollisuus. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 221.
- Heikkinen, K. 2015. Hyveellinen nuori haksahaa Isisiin. Artikkelin Helsingin Sanomissa 18.2.2015 (sivu B 8).
- Heikkinen, H.; Rovio, E. & Syrjäjä, L. (toim.) 2007. Toiminnasta tietoon. Toiminta – tutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Vantaa: Dark Oy.
- Helsingin Sanomat, 6.1.2008, pääkirjoitus.
- Hirschi, T. 1969. Causes of Delinquency. Berkeley: University of California Press.
- Holma, T. 1998. Tuotteistus tutuksi. Idea ja työvälit. Helsinki: Kuntaliitto.
- Honkatukia, P. & Kivivuori, J. 2006. Nuorisorikollisuus – Määrä, syyt ja kontrolli. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 221.
- Honkatukia, P., Nyqvist, L. & Pösö, T. 2006. Rikokset nuorten ”juttuina” – narratiivisen lähestymistavan mahdollisuuksia. Teoksessa Honkatukia, P. & Kivivuori, J. (toim.). Nuorisorikollisuus. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 221.
- Isoherranen, K. 2004. Moniammatillinen yhteistyö. Vantaa: WSOY.
- Isoherranen, K. 2008. Moniammatillinen toiminta ryhmäilmionä. Teoksessa Isoherranen, K., Rekola, L. & Nurminen, R. 2008. Enemmän yhdessä – moniammatillinen yhteistyö. Helsinki: WSOY.
- Jokela, M. 2006. Perimä ja ympäristö antisosiaalisuuden kehityksessä. Teoksessa Honkatukia, P. & Kivivuori, J. (toim.) 2006. Nuorisorikollisuus. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 221.
- Jyrkiäinen, A. 2007. Verkosto opettajien tukena. Tampere: Yliopistopaino Oy - Juvenes Print.
- Järvensivu, T., Nykänen, K. & Rajala, R. 2010. Verkostojohtamisen opas: Verkostotyöskentely sosiaali- ja terveysalalla. Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulu
- Kallio-Savela, M. Sjöholm, K. & Selkee, J. 2013. Nuorisotakuu – uusi tapa toimia. Kunnille suunnatun kyselyn tuloksia. Suomen Kuntaliitto.
- Karelia ammattikorkeakoulu. 2014. Opinnäytetyön ohje.

- Kivivuori, J. & Honkatukia, P. 2006. Nuorten rikollisuuden ja sen kontrollin kehitysuuntia. Teoksessa Honkatukia, P. & Kivivuori, J. (toim.) 2006. Nuorisori-
kollisuus. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 221.
- Kivivuori, J. 2006. Nuorisoriikollisuuden kehitys. Teoksessa Honkatukia, P. & Kivivuo-
ri, J. (toim.) 2006. Nuorisoriikollisuus. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimus-
laitoksen julkaisuja 221.
- Kivivuori, J. 2006. Nuorisoriikollisuuden sosiologiset selitykset. Teoksessa Honkatu-
kia, P. & Kivivuori, J. (toim.) 2006. Nuorisoriikollisuus. Helsinki: Oikeuspo-
liittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 221.
- Kontio, M. 2010. Moniammatillinen yhteistyö. Oulu.
- Kunnasvuori, M., Virta, S., Lampikoski, M., Koski, M. & Öhrnberg, C. 2007. Lähipolii-
sitoiminnan strategia. Poliisin ylijohdon julkaisusarja 1/2007.
- Kuula, T., Pitts, J. & Marttunen, M. 2006. Nuoret laitoksissa Suomessa ja Englannis-
sa. Teoksessa Honkatukia, P. & Kivivuori, J. (toim.) 2006. Nuorisoriikolli-
suus. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 221.
- Lehti, M. 2006. Nuorten henkirikokset 1980–2004. Teoksessa Honkatukia, P. & Kivi-
vuori, J. (toim.) 2006. Nuorisoriikollisuus. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutki-
muslaitoksen julkaisuja 221.
- Leimio-Reijonen, S. 2010. Nuorten päihteettömyyden edistäminen – vuoropuhelua ja
yhteis-toimintaa. Teoksessa Kylmäkoski, M.; Pylkkänen, S. & Viitanen, R.
2010. Yhteisöllisiä näkökulmia nuorten ehkäisevään päihdetyöhön. Helsin-
ki: Humanistinen Ammattikorkeakoulu.
- Marttunen, M. 2006. Nuorten rangaistusjärjestelmän toiminta 1990-luvun alusta ny-
kypäivään. Teoksesta Honkatukia, P. & Kivivuori, J. (toim.) 2006. Nuoriso-
rikollisuus. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 221.
- Marttunen, M. & Salmi, V. 2010. Nuorisoriikollisuus. Teoksessa Rikollisuustilanne
2009. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa. Helsinki: Oi-
keuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Määttä, M. 2007. Yhteinen verkosto? Tutkimus nuorten syrjäytymistä ehkäisevistä
poikkihallinnollisista ryhmistä. Väitöskirja. Helsingin yliopisto.
Nuorisolaki 27.1.2006/72.
- Nykänen, S., Karjalainen, M., Vuorinen, R. & Pöyliö, L. 2007. Ohjauksen alueellisen
verkoston kehittäminen – poikkihallinnollinen ja moniammatillinen yhteistyö
voimavarana. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Nykänen, S. 2010. Ohjauksen palvelujärjestelyjen toimijoiden käsitykset johtamisesta
ohjausverkostossa – Matkalla verkostojohtamiseen? Väitöskirja. Jyväsky-
län yliopisto.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö.
[http://www.minedu.fi/OPM/Tiede/tutkimus_yliopistoissa_ja_ammattikorkea
kouluissa/?lang=fi](http://www.minedu.fi/OPM/Tiede/tutkimus_yliopistoissa_ja_ammattikorkea_kouluissa/?lang=fi) (Viitattu 21.7.2015).
- Opetusministeriö. Nuorisotyö ja -politiikka – perustietoa nuorisotoimialasta.
[http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/Liitteet/NUORISOT
Yx_JA_-POLITIIKKA.pdf](http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/Liitteet/NUORISOT_Yx_JA_-POLITIIKKA.pdf) (Viitattu 2.6.2015).
- Oranen, M. 2008. Mitä mieltä? Mitä Mieltä! Lasten osallisuus lastensuojelun kehittä-
misessä. Helsinki: Ensi - ja turvakotien liitto ry.
- Poliisi Ammattikorkeakoulu <http://www.polamk.fi/tki/tilastopalvelu#> (Viitattu
5.10.2015).
- Rekola, L. 2008. Asiantuntijoiden yhteistyön johtaminen. Teoksessa Isoherranen, K.,
Rekola, L. & Nurminen, R. 2008. Enemmän yhdessä – moniammatillinen
yhteistyö. Helsinki: WSOY.
- Rikosoikeus, 2014. WS Bookwell Oy.

- Räty, T. 2007. Uusi lastensuojelulaki. Helsinki: Edita.
- Sainio, A. 1994. Kohti kansalaisten kuntaa. Suomen kuntaliitto, ACTA-sarja nro 40. Helsinki: Kuntaliitto.
- Salmi, V. 2006. Sosiaalinen pääoma ja nuorisorikollisuus. Teoksessa Honkatukia, P. & Kivivuori, J. (toim.) 2006. Nuorisorikollisuus. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 221.
- Salmi, V. 2014. Nuorisorikollisuus. Teoksesta Rikollisuustilanne 2013. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 266.
- Savolainen, J. 2006. Rikosten ja väkivallan torjuntaa kouluissa. Teoksessa Honkatukia, P. & Kivivuori, J. (toim.) 2006. Nuorisorikollisuus. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 221.
- Savolainen, T. 2012. Tuotteistus on määrittelyä, tarkentamista ja kehittämistä. Kuntaliitto. <http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/soster/sote-kehittamistyo/tuotteitus-malli/Sivut/default.aspx> (Viitattu 12.5.2015).
- Sinkkonen, J. 2010. Nuoruusikä. Juva: WS Bookwell Oy.
- Sisäasiainministeriö 2012. Turvallisempi huomina, sisäisen turvallisuuden ohjelma.
- Sisäasiainministeriö 30/2013. Ankkuri-malli moniviranomaisyhteistyössä. Helsinki.
- Sisäministeriö 2015. Sisäministeriön asetus poliisin suoritteiden maksullisuudesta vuonna 2015.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2015. <http://stm.fi/hankkeet/lapsi-ja-perhepalvelut> (Viitattu 7.10.2015).
- Sutela, M. 2000. Suora kansanvalta kunnassa. Oikeusvertaileva tutkimus kansanäänestyksestä kunnan asukkaiden itsehallinnon toteuttajana. Helsinki: Kaupapaari Oy. Lakimiesliiton Kustannus.
- Tanninen, H.-M., Pietilä, A.-M., Häggman-Laitila, A. & Vehviläinen-Julkunen, K. 2005. Moniammatillinen tiimi- ja verkostotyö: haastattelututkimus perhetyöntekijöille. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 2005:42.
- Tarvainen, T. Ankkuri-malli. <http://www.turvallisuussuunnittelu.fi/material/attachments/turvallisuussuunnittelu/hyvatkaytannot/rikollisuusjahairiokayttaytyminen/6E28rnYGF/Ankkuri-malli.pdf> (Viitattu 2.6.2015).
- Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampereen yliopisto.
- Torkki, J. 2015. Puhevalta käyttöön! Helsinki: Otava Oy.
- Tuomela, A. 2002. Verkottuneen palveluorganisaation laadunhallinta. Helsinki: Teknillinen korkeakoulu. www.cem.tkk.fi/TOTI/VPO7.pps (Viitattu 23.5.2015).
- Turunen, V. 2015. Eksyksissä. Artikkelit Tehy-lehdessä, no 6, 21.4.2015.
- Valtionalouden tarkastusvirasto 146/2007. Nuorten syrjäytymisen ehkäisy.
- Valtonen, V. 2007. Käsityksiä viranomaisyhteistyöstä. Teoksesta Viranomaisyhteistyö – hyvät käytännöt. Pelastusopisto.
- Viitala, R. 2004. Henkilöstöjohtaminen. Helsinki, Edita Prima Oy.
- Vilkka, H. & Airaksinen, T. 2004. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Yhdistyneen Kansakunnat 1989. Yleissopimus lapsen oikeuksista.
- Äärelä, T. 2012. ”Aika paljolla vaikuttaa minkälainen ilme opettajalla on naamalla.” Nuoret vangit kertovat peruskouluajoistaan. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Nuortentiimin palvelukuvaus 12.5.2015

Palvelun nimi	Laillisuuskasvatus ja valistus	1
Palvelun kohderyhmä	Peruskoulut ja toisen asteen oppilaitokset työnantajien määrittelemällä alueella	
Palvelun tarkoitus	<ul style="list-style-type: none">– Nuorten rikosten ennaltaehkäisy oikeaa tietoa jakamalla, ja siten nuorten rikosten vähentäminen– Hyvien yhteistyökanavien luominen ja ylläpitäminen– Huoltajiin vaikuttaminen	
Palvelun sisältö	<ul style="list-style-type: none">– Laillisuuskasvatukselliset oppitunnit ja luennot kohderyhmälle, kuulijoiden ikään ja toivottuun asiasisältöön sopien– Vanhempainillat– Väliintulokeskustelut yksilötasoisena laillisuuskasvatuksena–> Positiivinen tunnettavuus	
Palvelun hyödyt	<ul style="list-style-type: none">– Nuorten rikkomusten ja rikosten väheneminen– Lasten, nuorten ja vanhempien tietoisuus paranee– Koulujen ja oppilaitosten työrauha paranee	
Resurssit	<ul style="list-style-type: none">– Nuortentiimi	

Palvelun nimi	Asiantuntijapalvelu 2
Palvelun kohderyhmä	Lasten ja nuorten kanssa työskentelevät viranomaiset, vanhemmat, oppilaitokset, yhteistyötahot ja muut toimijat Joensuussa ja sen ympäristössä.
Palvelun tarkoitus	Nuortentiimin ja -tiimiläisten moniammatillisen ja -alaisen ammattitaidon ja kokemuksen jakaminen muille tahoille.
Palvelun sisältö	<ul style="list-style-type: none">– Nuortentiimin henkilöstö osallistuu erilaisten työryhmien työskentelyyn– Kootaan ja välitetään saatua tietoa erilaisista nuoriin liittyvistä ilmiöistä– Annetaan konsultaatiota lapsiin ja nuoriin liittyvissä haasteissa– Hyödynnetään tarvittavia tiedonkulkukanavia– Lasten ja nuorten parissa työskentelevien koulutus
Palvelun hyödyt	<ul style="list-style-type: none">– Moniammatillisen ja monipuolisen, oikean informaation saaminen– Helposti ja nopeasti saatava maksuton konsultointi haastavissa tilanteissa– Lyhyt vasteaika
Resurssit	Nuortentiimi taustayhteisöineen

Palvelun nimi	Rikostutkinta ja ensivaiheen tuki 3
Palvelun kohderyhmä	Poliisin tietoon tulleet rikollisiin tekoihin epäillyt lapset ja nuoret, sekä heidän huoltajansa.
Palvelun tarkoitus	Varhainen puuttuminen lasten ja nuorten rikollisuuteen, sekä uusintarikollisuuden vähentäminen ja ehkäisy. Yhteiskunnalle ja asianomaisille koituvien kustannusten ja haittojen vähentäminen ja ehkäisy.
Palvelun sisältö	<ul style="list-style-type: none"> – Tutkintailmoitusten vastaanotto – Rikosasiain selvittäminen, nuori, huoltajat ja tukiprosessi huomioiden – Tarvearvio siitä, millainen ilmoitus tai tiedonsaanti lastensuojelun tarpeesta sosiaalitoimeen tehdään – Palvelunohjaus tukitoimien pariin – Tarvittavien ilmoitusten tekeminen
Palvelun hyödyt	<ul style="list-style-type: none"> – Nuori ja perhe saavat nopeasti apua tilanteeseensa – Toiminta pysäyttää nuoren ja ehkäisee jatkorikollisuutta sekä syrjäytymistä – Nopea tiedonkulku viranomaisten välillä, toimitaan moniammatillisesti "yhdenluukun" -periaatteella – Tasokas ja tasalaatuinen palvelu asiakkaalle
Resurssit	<ul style="list-style-type: none"> – Poliisilaitokselta kaksi poliisia – Sosiaalitoimesta yksi sosiaaliohjaaja – Nuorisopalveluista yksi erityisnuorisotyöntekijä – Toimitilat ja -välineet poliisilaitokselta – Kaupungin toimihenkilöillä kaupungin tietokoneet ja -yhteydet – Ennalta estävän toiminnan (EET) -ryhmä

Palvelun nimi	Jalkautuva työ ja kasvatuksen tuki 4
Palvelun kohderyhmä	Joensuun ja lähikuntien lapset ja nuoret, sekä heidän vapaa-ajanvietto ympäristönsä
Palvelun tarkoitus	<ul style="list-style-type: none">– Tutustuminen alueen nuoriin ja heidän kontekstiinsa– Tilanteen tasalla pysyminen, ilmiöseuranta ja valvonta– Tehdä näkyvää valvontaa ja ennaltaehkäistä rikoksia– Puuttua havaittuihin rikoksiin nopeasti = lisätä realistista kiinni jäänninriskiä– Nuortentiimi tukee lasten ja nuorten kasvua
Palvelun sisältö	<ul style="list-style-type: none">– Tehdä näkyvää, nuorisoon kohdistuvaa valvontaa Joensuussa ja lähikunnissa– Havaittuihin rikoksiin puututaan ja hoidetaan asia saman tien mahdollisimman pitkälle (seuraamukset, huoltajat ja sosiaali-toimi)– Tarvittaessa rikos- tai lastensuojeluilmoitusten teko
Palvelun hyödyt	<ul style="list-style-type: none">– Turvallisuudentunteen luominen ja ylläpitäminen taajama-alueilla– Rikosten ja tapaturmien ennaltaehkäisy ja väheneminen– Tuttuus nuorten kanssa– Nuorten häiriökäyttäytyminen vähenee– Nuorten elinolosuhteisiin liittyvän tilannekuvan päivittäminen
Resurssit	Nuortentiimi taustayhteisöineen

Nuortentiimin toiminnan mittarit

Nuortentiimin toimintaa mitataan jatkuvasti ylläpidettävällä ja kuukausittain koostettavalla suoritekaaviolla. Mitattavia suoritteita on kymmenen (10). Yhteydenotto kotiin, yhteydenotto muualla, kuulustelussa, kuulustelu, pöytäkirja, yksilötyöskentely, palaverit / vierailut, oppitunnit, perhetapaamiset ja ilmoitukset sosiaalitoimeen (liite 1).

Suoriteraportointi ja -seuranta

Tehdyistä suoritteista lähetetään kooste kuukausittain jokaisen toimitahon esimiehille. Samassa yhteydessä heille lähetetään seurantakaavio (liite 2), josta on nähtävissä suorittemäärien kehitys verrattuna aiempiin vuosiin. Lisäksi raportoidaan erikseen mahdolliset muut huomioitavat seikat.

Palvelukuvauksen päivittäminen

Nuortentiimin palvelukuvausta päivitetään tarpeen vaatiessa ja lähiesimiesten yhdessä niin sopiessa.

Itä-Suomen poliisilaitos
valvonta- ja hälytystoimintasektorin johtaja

Jorma Rannio

Joensuun kaupunki
sosiaalipalvelujen johtaja

Leena Korhonen

Joensuun kaupunki
vapaa-aikajohtaja

Timo Heinonen